БҮГҮ ЧҮРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ БАТЫЖЫҢАР!

ШЫН

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязынның Тыва область болгаш Кызыл хоорай комитеттериниң, ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң органы

1925 чылда үндезилеттинген

1953 ДЕКАБРЬ 31 ЧЕТВЕРГ № 252 (2937)

ӨРТЭЭ 20 КОП.

БО ХҮНГҮ СОЛУНДА:

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинде (1 арын).

Германияның Коммунистиг партиязының Төп баштаар черинге (1 арын).

1954 чылда коллективтиг керээлер чарарының дугайында (1 арын).

Бистиң областа (1 арын).

СЭКП Тыва обкомунуң IX пленуму. Областа садыгның байдалы болгаш ону экижидер хемчеглер дугайында (2 арын).

Дыштыкы Херектер Министрлериниң чөвүлел хуралын Берлинге чыылдырар дугайында Совет Чазактың нотазы (2 арын).

Т. Лопсан.—Партия өредилгезин ынчаар организастап болбас (2 арын).

Р. Далай-оол.—Интернатта өредилге-кижизидилгелиг ажыл (3 арын)

Редакцияга чагаалар (3 арын).

Ф. Белых.— Хөй-ниити чемненилге черлериниң ажылын үндезинибиле экижидер (3 арын).

И. Артемов.— Эртип бар чыдар чылдың чамдык түннелдериниң дугайында (4 арын).

И. Прохоров.—Барыын Германия—Европада агрессияның айыылдыг одаа (4 арын).

Тургузукчу күш-ажылдың тиилелгелиг чылы

Бо хүн 1953 чылдың сөөлгү хүнү. Чаа, 1954 чылдың эгелээринге чедир санныг шактар арткан. Чаа чылдың бирги хүнүнүң херели бистиң чуртувустуң чөөн кыдыгларынга ам удавас чырып келир, ол херел Сибирьни, ооң иштинде Тываны тавараащ, Советтер чуртунуң найсылалы Москвага—бистиң улуг Төрээн чуртувуска чырып келир.

Тургузукчу күш-ажылдың тиилелгелиг чылын, эрттип турар чылды бис чылыг, эргим сөстер-биле үдеп турар бис.

Бо чылды бистиң улус утпас, бистиң төөгү бижилгевистен балатынмас. Бо кайгамчыктыг чыл—Октябрь революциязының үжен алдыгы чылы, бистиң чуртувустуң совет чылдарының бир төөгүлүг чылы.

Коммунизмче орук-биле бис уламна бурунгаарлап турар бис. Ол бурунгаарлаашкынга улуг базым болган чылды, чогаадыкчы күш-ажылдың чылын, бистерге улуг тиилелгелериниң чылын канчап үнелевес боор!

1953 чылда совет ажылчыннарының, колхозчуларның болгаш интеллигенцияның чогаадыкчы тывынгыр, кызымак күш-ажылының чаагай түннелдери—чүс-чүс чаа фабрикалар болгаш заводтар, шахталар болгаш электростанциялар, улам быжыккан колхозтар болгаш МТС-тер, чаагай-жыды туттунган муң-муң чуртталга бажыңнары, школалар, клубтар болгаш культура ордулары ол.

Эрттип турар чыл болза, Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының XIX съездизиниң төөгүлүг шиитпирлерин амыдыралга боттандырар дээш, бүгү совет кижилериниң материалдыг чаагай байдалының улам өзүлдези дээш демиселге ажылчы чоннарның чогаадыкчы улуг күжениишкиннериниң чылы болган.

Совет улустуң чаагай чоруунуң дугайында сагыш салыышкын Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың кол сорулгазы болуп турар. ССРЭ-ниң Дээди Совединиң бешки сессиязының шиитпирлери, көдээ ажыл-агыйны улам ыңай хөгжүдер хемчеглер дугайында партияның Төп Комитединиң сентябрь Пленумунуң доктаалы, көдээ ажыл-агыйның чугула айтырыгларының талазы-биле болгаш калбак хереглел бараанныларының бүдүрүлгезиниң талазы-биле партияның болгаш чазактың сөөлгү үедеги доктаалдары коммунистиг тургузуушкуннуң сорулгаларын боттандырар дээш демиселде чугула үе-чада болуп турар.

Социалистиг экономиканың хөгжүлдезинде чедип алдынган чедиишкиннерге үндезилээш, улуг болгаш чугула сорулгаларны—чиик болгаш аъш-чем үлетпүрүн бүгү хемчег-биле дүрген хөгжүдер, социалистиг көдээ ажыл-агыйның бүгү адырларының чаа күчүлүг көдүрлүүшкүнүн хандырар, чоокку ийи-үш чылдарда чонну аъш-чем продуктулары-биле, а чиик болгаш чем үлетпүрүн чиг эт-биле долдур хандырар сорулгаларны совет улустуң мурнунга партия болгаш чазак 1953 чылда салган.

Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың салганы төөгүлүг сорулгаларны күүседир дээш совет улус улуг сорук кириишкин-биле болгаш чогаадыкчы күжениишкин-биле ажылдап турар. Социалистиг экономиканың хөгжүлдезинде улуг чедиишкиннер совет улустуң материалдыг чаагай чоруунуң улам ыңай көдүрлүүшкүнүн хандырган. Бо чылын үлетпүр болгаш аъш-чем бараанныларының өртектериниң сан талазы-биле алдыгы чиигелдези чорутунган, ол чиигелде чонга 53 миллиард чыгыы рубль ажыкты берип турар.

Төөгүнүң ёзулуг тургузукчузу—бистиң улустуң чогаадыкчы тывынгыр чоруу болгаш талантызы, идепкейи болгаш инициативазы көстүп көрбээн күш-биле илеретинип турар.

Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың канчаар-даа аажок улуг сагыш салыышкынының ачызыбиле Совет Тываның экономиказында болгаш культуразында улуг чаартылгалар болгаш чедиишкиннер болдунган. Көшкүн болгаш быдаргай чораан араттарның амыдыралы үндезини-биле чаартынып турар. Арат болгаш тараачын ажыл-агыйларын колхозтарда катышкан хуузу бо чылын тозан хуу ашкан. Ээнзиргей турган черлерде чаа колхозчу суурлар тургустунгулаан. Чүгле бо чылда безин бир муң ажыг арат ажыл-агыйлар сууржулгаже шилчээн. Бүдүрүлгениң болгаш культура-амыдыралдың хөй-хөй тудуглары кылдынган. Хөй-хөй колхозчулар чаа бажыңнарже көжүп киргенин чаа чылдың уткулгазы-биле кады байырлап демдеглээрлер. Бо чылын элээн колхозтарда электри станциялары ажыглалда кирген. Ынчангаш хөй-хөй колхозчулар Ильичиниң лампазының чырыынга чаа чылды уткуур. Амгы үениң чаа техниказы-биле чепсегленген машина-трактор станциялары колхозчуларга бараан болуп, оларның күш-ажылын уламна бүдүрүкчүлүг, өөрүшкүлүг болдуруп турар.

Тыва улустуң национал хевирлиг, социалистиг утка-шынарлыг культуразының хөгжүлдези 1953 чылда база бурунгаар улуг базымны кылган. Бо чылын обласка хөй-хөй школалар, клубтар болгаш культура-чыдыышкынның өске албан черлериниң, эмнелге черлериниң тудуглары ажыглалга кирген. Кино, радио, солун, сеткүүл болгаш номнар шаанда үжүк-бижии безин чок чоран араттарның хүн-бүрүдеги чарылбас хереглели болу берген.

Бо хүннерде ажыл-агый, бүдүрүлге планнарын хуусаа бетинде күүсеткен дугайында областың чүк-чүгүнден кээп турар медээлерни совет кижилер бодувустуң күш-ажылчы чылывыстың чаагай түннели-дир деп өөрүшкү-биле билип ап турар. Бай-Тайга районнуң колхозтары 1953 чылда тудуг планын эрте күүсеткен. Ындыг медээлер областың өске-даа колхозтарындан кээп турар. Кызылдың сапог мастерскаязы болгаш Сарыг-Септиң үлетпүр комбинады бо чылдың бүдүрүлге планын ай бурунгаар күүсеткилээн. Бии-Хем МТС дөрткү кварталда тракторлар септелгезиниң планын дыка ажыр күүсеткен. Ындыг мурнакчылар уламна көвүдеп турар. Эртип турар чылда областың бүдүрүлгелеринде, колхозтарында, МТС-теринде болгаш совхозтарында мурнакчыларның хүрээлеңи улам-на калбарган. Совет Тываның ажылчы чоннары боттарының кызымаккай чүткүлдүг күш-ажылы-биле бистиң чуртка коммунистиг ниити-лелди тургузарының ниити херээнге боттарының салыышкынын киирип турар.

Совет кижилер боттарының келир үезинче чоргаар болгаш бүзүрелдиг көрүп турар. Чаа чылда бистиң мурнувуста канчаар-даа аажок улуг сорулгалар туруп турар. Ол сорулгаларны боттандырары—коммунизмче оруктап улуг базым болур болгаш бистиң Төрээн чуртувусту улам чаа бедикче көдүрер. Бисти улуг тиилелгелерже коммунистиг партия бүзүрелдиг баштап турар. Коммунистиг партияның удуртулгазы-биле коммунизмниң чаа-чаа тиилелгезинче буруңгаар!

ССРЭ-НИҢ МИНИСТРЛЕР ЧӨВҮЛЕЛИНДЕ

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели ажылчы чоннарның күзелин барымдалааш, 1954 чылдың январь 3-теги воскресеньеде дыштаныр хүннү январь 2-де субботаже шилчидерин доктааткан.

Чыл планын күүсеткен

КАЗАНЬ. «Татнефть» катыжыышкынының бүдүрүлгелери суук оттулар чүүл тывыжының чыл планын декабрь 25-те күүсеткеннер.

Татарияның нефтичилери чыл дургузунда нефть тывыжын 77 хуу улгатырганнар. Бир тонна кывар чүүлдүң бот-үнези пландан 10,7 хуу чиигээн.

«Татнефть» катыжыышкыны 11 айларның дургузунда пландан ажыр 14 миллион рубльдиң орулгазын алган.

(СЭТА).

Германияның Коммунистиг партиязының Төп баштаар черинге

Германияның Коммунистиг партиязының үндезилетинип тургустунган хүнүнден бээр 35 чыл болган оюн холбаштыр Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитеди аңаа акы-дуңмалышкы байырын чедирип тур.

Герман ажылчын аңгының мурнакчы отряды — Германияның Коммунистиг партиязы ажылчы чоннарның амыдыралчы эрге-ажыктары дээш, Германияның ажылчын аңгызының херээ дээш капитализмге удур чаңгылыш чок революсчу демиселди, Германияның хөгжүлдезиниң демократтыг болгаш тайбың оруу дээш, ажылчы чоннарның хүрээлениниң чаңгыс эви дээш, Европага болгаш бүгү делегейге тайбыңның эрге-ажыктарынга таарыштыр Германияның болгаш Совет Эвилелиниң улустарының аразында тайбың болгаш найырал дээш милитаризмге база империалистиг реакцияга удур коргуш болгаш могаг чок демиселди бодунуң бүгү төөгүзүнүң дургузунда чорудуп келген.

Барыын-герман адаан негекчилериниң талазындан дерзиилелдер болгаш истелгелер турбуже, Германияның Коммунистиг партиязы барыын-герман милитаристериниң тайбыңга ынакшылдыг улустарга удур чаа агрессчи дайынче герман улусту киир тырттарын оралдажып турар даштыкы империалистер-биле чаңгыс талалыг милитарисчи керээзинге болгаш шериг сүлчээлежиишкининге удур Германияның чаңгыс эви болгаш национал хамаарышпас чоруу дээш, тайбыңны камгалаары болгаш быжыглаары дээш герман улустуң демиселиниң авангардызында чоруп турар.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитеди Германияның Коммунистиг партиязы бодунуң хүрээлениин быжыглаарынга, партияның пролетаржы интернационализмниң ёзузунга кижизидеринге чедиишкиннерлиг болурун күзеп тур.

Германияның ажылчын аңгызы болгаш ажылчы чоннары тайбыңга ынакшылдыг бүгү күштернин быжыг чаңгыс эвинге, чаңгыс аай, хамаарышпас, демократтыг болгаш тайбыңга ынакшылдыг Германияны тургузар деп төөгүлүг сорулганы чедиишкиниг боттандырарын чедип ап, ажылчын аңгының тиилелгези дээш, социализмниң тиилелгези дээш демиселди калбартыр дээрзинге бүзүрелди илередип тур бис.

Германияның Коммунистиг партиязы делгерезин!

Ажылчы чоннарның тайбын, демократия болгаш социализм дээш демиселге бүгү делегейжи эп-сеткил катыштырылгазы делгерезин!

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитеди.

1954 чылда коллективтиг керээлер чарарының дугайында

ВЦСПС-тиң президиуму 1954 чылда коллективтиг керээлер чарарының дугайында айтырыгны көрген.

Бо айтырыг талазы-биле хүлээп алдынган коллективтиг керээлериниң күүселдезиниң хыналдазы үлетпүрнүң, транспорттуң, көдээ ажыл-агыйның, тудугнуң, садыгның болгаш хөй-ниити чемненилгезиниң хөй-хөй бүдүрүлгелериниң профэвилел организациялары болгаш ажыл-агый органнары коллективтиг керээлер ёзугаар алдынган хүлээлгелерни күүседириниң талазы-биле элээн ажылды чорудуп турар деп чүвени көргүскенин доктаалда чугаалап турар.

Ынчалза-даа элээн хөй бүдүрүлгелерде хүлээлгелер багай күүсетиниң турары демдеглетинип турар.

1954 чылда совет улустуң мурнунга партияның болгаш чазактың салган сорулгаларын чедиишкиниг күүседир чорук күрүне планын долдур болгаш ажыр күүседир дээш демиселче массаларны организастаарының база ажылчы чоннарның материалдыг болгаш культура-амыдырал хандырылгазын экижидериниң чугула чепсээ болур коллективтиг керээниң ужур-дузазын бедик көдүрерин профэвилел организациялардан болгаш ажыл-агый удуртукчуларындан шыңгыы негеп турарын доктаалда чугаалап турар.

1954 чылда коллективтиг керээлерни чарары ССРЭ-ниң Дээди Совединиң бешки сессиязының, СЭКП ТК-ның сентябрь Пленумунуң шиитпирлерин, улус хереглелиниң үүлдериниң бүдүрүлгезин калбартырының болгаш совет садыгны хөгжүдериниң дугайында партияның болгаш чазактың шиитпирлерин чедиишкиниг күүседиринче массаларны мобилизастаарының талазы-биле эң чугула ажыл-агыйжы, политиктиг кампания кылдыр чорутунган турар ужурлуг.

Профэвилел болгаш ажыл-агый органнары бүдүрүлге, цех, участок бүрүзү күрүне планын долдур болгаш ажыр күүседири дээш, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидери, продукцияның шынарын экижидери болгаш ооң бот-үнезин кудуладыры, чиг-этти, материалдарны, оттулар чүүлдү, электроэнергияны, акша-хөреңгилерни камнаары дээш, бүдүрүлгениң иштики курлавырларын илередип тывары болгаш ажыглаары дээш социалистиг чарышты улам-на калбартыр ужурлуг.

Министерстволар болгаш ведомстволар-биле кады үлетпүрнүң, транспорттуң, тудугнуң, көдээ ажыл-агыйның бүдүрүлгелеринге, совхозтарга харылзааның, күрүне садының, хөй-ниити чемненилге черлериниң бүдүрүлгелеринге болгаш организацияларынга коллективтиг керээлерни 1954 чылдың январь-февральда, машина-трактор болгаш ыяш камгалалының станцияларынга март 15-ке чедир болгаш торф болбаазырадып кылыр черлерге—апрельде чарарын профэвилелдериниң Төп комитеттеринге ВЦСПС-тиң президиуму хүлээткен.

1954 чылда коллективтиг керээлерни чарары 1953 чылдың коллективтиг керээлериниң күүселдезиниң массалыг хыналдазы-биле кады чорутунар ужурлуг.

Чаа чардыныган коллективтиг керээлер ажылчын болгаш албан-хаакчыт бүрүзүнге четкен турар ужурлуг.

(СЭТА).

Гектардан 27 тонна огурец

НОВОГОРОД. Мотинский районнуң Холынск көдээ Совединиң «Тиилекчи» көдээ ажыл-агый артелинде ногаажыларның ажылының түннелин үндүрген. Ол артельдиң колхозчулары огурец өстүрериниң мастерлери болуп сураа үнген. Бо чылын 933 гектар черден 103 тоннаны алган, ол культураның гектар бүрүзү он беш муң ажыг рубльдиң орулгазын берген.

Ылаңгыя В. В. Федорованың бригадазы гектардан 27 тонна огурецти ажаап ап, бедик дүжүттү чедип алган. Май айның эгезинде хөрзүнге олурткан үрезинни баштайгы үеде дүне шилдиг рамалар-биле шып каап турган. Май, июнь айларның дургузунда бригада оларны минералдыг удобрение-биле үш удаа чемишиткен болгаш бок үнүштерни аштап арыглаан, 45 хонганда ажаап алыышкын эгелээн. Чай дургузунда дүжүттү чээрби катап алган. Рамалар адаанга өстүрген огурецтериниң бир гектары 30 муң ажыг рубльдиң орулгазын берген.

Колхозка ногаалар өстүрерин көвүдедир дугайында айтырыгны Холынскиниң көдээ Совединге чугаалажып көрген. 1954 чылда ногааларны 30 гектарга тарыыр, ооң барык-ла чартыынга огурец тарытынган турар. Ол культураны рамалар адаанга өстүрериниң шөлү дыка ылгадыр. Огурец өстүрериниң талазы-биле оларның аргазын келир чылын дыка хөй колхозчу ногаажылар ажыглаар деп шиитпирлеп турарлар.

(СЭТА).

УКРАИНАНЫҢ ХООРАЙЛАРЫНДА

Днепр хемни кежир шуут туткан көвүрүгнүң байырлыг ажыдыышкыны Киевке болуп эрткен. Ол көвүрүг болза, Совет Украинаның найсылалының оң талакы эриниң төп кезээн хоорайның улуг үлетпүрлүг району — Дарица-биле тудуштуруп турар.

Чурукта: ол көвүрүгнүң Дарица талазындан хевири.

Чуруу **М. Мельниктии.**

СЭТА-ның пресслишези.

Винница областың хоорайларында болгаш суурларында садыг бүдүрүлгелериниң четкизи дыка калбарып турар. Чаа-чаа көдээ магазиннер, чайнаялар болгаш столоваялар ажытынып турар.

Чурукта: Шпикова суурда ажытынган чаа чайная.

Чуруу **Е. Копыттыы.**

СЭТА-ның пресслишези.

БИСТИҢ ОБЛАСТА

Хоочун кадарчы

Улуг-Хем районда Калинин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң чылгычызы Тюлюш Дарым-оол колхозтуң чылгызын 5 чыл иштинде малдап келген.

Дарым-оол баштай 80 баш чылгы хүлээп алган. Ооң чылгызы 1953 чылда 540 баш болган. 1953 чылда 100 беден 91 кулунну камгалап алган.

Чылгычы бодунуң мурнунда улуг сорулганы салып, 1954 чылда төрүүр бүгү белериниң кулуннарын менди камгалап алырын, янзы-бүрү чылдагааннардан чаңгыс-даа баш мал хоратпас дээш хүлээлге алган. Ам чылгызын элбек оттуг черлерде кадарып турар. Ооң чылгызы Эьжимниң белде семис-шыырак хүр кыштап турар.

Тюлюш чүгле мал ажылынга мурнакчы эвес, хөй-ниитиниң ажылынга база мурнакчы болуп турар.

Ниитиниң малының уксаазын бедидер дээш

Эрзин районнуң «Кызыл сылдыс» колхозунда зооветпунктунуң эргелекчизи ветфельдшер эш Даваа колхозтуң малының уксаалыг чоруун экижидер, баш сайын өстүрер дээш кончуг кызымак ажылдап турар.

Бо чылын 400 баш хойларны каракуль кошкарларның үрези-биле тарып боозаткан, дон уксаалыг аксыр биле 20 тыва белерни эдиштирген. Малдың 14 кыштаг кажааларын дезинфекциялап арыглаан.

Эш Даваа чер-черде малчыннарны үргүлчү кезип, малдың туруш байдалын хынап көрүп, малыннарга аргасүмени берип турар болгаш ылаңгыя бүдүрүкчүлерни ажаап чемгереринге колхозчуларны өөредип турар. Ооң ыңай малчыннарның ортузунга солун номчулгазын, тайылбыр ажылын база чорудуп турар.

Бижик билбестериниң бөлгүмү

Бии-Хем районнуң Ленин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң Алдыы-Тарлагда сүт-бараан фермазының малчыларының ортузунда бижикти билбес чорукту узуткаарының бөлгүмүн организастаан. Ында 13 колхозчулар өөренип турар.

Бөлгүмнүң башкызында комсомолчу Бай-Кара Анай ажылдап турар. Бөлгүмнүң кичээли неделяда ийи катап эртип турар болгаш дыңнакчылар улуг сонуургалдыы-биле өөренип турарлар. Олар өөредилге номнары-биле, саазын, карандаштар-биле хандыртынган. Бөлгүмнүң ажылынга таарымчалыг байдал тургустунган.

Бижик билбестерни өөредириниң херээнге эш Бай-Кара Анайның кызымаккай ажылының түннелинде, бөлгүмнүң дыңнакчыларынга ол улуг хүндүткелди чаалап алган. Өөредилге чылының эгезинде колхозчулар Часкал, Карашпай, Хирлигбей, Сарыг, Даваа олар бижикти шуут билбес турганнар. Олар ам номчуп, бижип турар апарган.

Эш Анай өөредилге чылының төнчүзүнге чедир бөлгүмнүң дыңнакчыларын бижикти эки билир кылдыр өөредип алыр сорулганы салып алган ажылдап турар.

Чер болгандан

Каа-Хем районнуң Сарыг-Септе үлетпүр комбинадының инженер-техниктиг ажылдакчылары болгаш ажылчын, албан-хаакчыттары чаа чылга күш-ажылчы белек кылдыр бүдүрүлгениң чыл планын ай бурунгаар 116,8 хуу күүсеткен ийикпе, азы 1954 чылдың баштайгы үш айларының бүдүрүлге планын эрестиг боттандырып турарлар.

* * *

Тес-Хемде эш Бапый-оол эргелекчилээн дус бүдүрүлгезиниң ажылчыннары чаа чылга күш-ажылчы алдар кылдыр 1953 чылдың бүдүрүлге планын 1,5 катап, бараан саарылгазын 1,3 катап күүсеткен.

* * *

Барыын-Хемчик районнуң Кызыл-Мажалыкта үлетпүр комбинадының инженер-техниктиг ажылдакчылары болгаш ажылчын, албан-хаакчыттары бүдүрүлгениң чыл планын 122,3 хуу күүсеткеннер.

СЭКП Тыва обкомунуң IX пленуму

Областа садыгның байдалы болгаш ону экижидер хемчеглер дугайында

Бо айтырыгның талазы-биле партия обкомунуң административсан-хөөсадыг килдизиниң эргелекчизи эш Арланмай илеткел кылган. Эш Арланмай оодунуң илеткелинге совет улустуң чаагай байдалының дугайында, совет кижилериниң доктаамал өзүп турар хереглелдерин максималдыг хандырар дугайында Коммунистиг партия биле Совет чазак могат-шылаг чок сагыш салып турар дугайын чугаалаан.

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш СЭКП ТК-ның «Совет-садыгны улам ыңай хөгжүдер хемчеглер дугайында» доктаалы болза, совет садыгның күштүг көдүрлүүшкүнүн хандырарынче угланган дайынчы программа болур.

Партияның болгаш Чазактың доктаалы совет садыгны мурнунга хүндүлүг болгаш харыысалгалыг сорулганы—совет садыгның хөгжүлдезиниң херээн шынгыызы-биле оурунгаарладыр болгаш чоокку ийиүш чылдарның дургузунда хоорай үрүзүнге, көдээ район бүрүзүнге чоонга үлетпүр болгаш аъш-чем бараанналарының үзүктел чок садыглаашкының хандырар, садып алыкчыларны хандырарын дыка экижидер, хереглекчилериниң доктаамал өзүп турар негелделерин хандырар, амгы үениң, техника талазы-биле дериттинген садыг черлериниң калбак четкизин тургузар база үлетпүрүнүң болгаш көдээ ажыл-агыйның бүдүрүп турары хереглел үүлдериниң улам өзүп турар бараанналарын хереглекчиге дүрген чедирерин организастаар сорулганы салган.

Оон ыңай, эш Арланмай бодунуң илеткелинге областа садыгның байдалын анализтеп чугаалаан. Бистиң областың бараан саарылгазы 1953 чылда 1950 чыл-биле деңнээрге (деңнелде өртек-биле) 80 хуу өзер. Бараан саарылгазының өзүлдези-биле кады чугула барааннар — быжырган хлебтиң, кондитер кылыгларының, даараан болгаш трикотаж кылыгларының, культура бараанналарының, тудуг материалдарының, бажың херекселдери бараанналарның садыглаашкыны дыка улгадыр.

Бии-Хем райпозу (даргазы-эш Бардюгов) он айларның бараан саарылгазының планын 109 хуу күүсеткен болгаш бугу магазиннериниң саңхөөзүнүң байдалы элээн эки-жээн. Тожу, Каа-Хем, Чөөн-Хемчик райполары, аптека эргелели, золотопродснаб он айларның бараан саарылгазының планын күүсеткеннер. Бии-Хем райпозунуң раймагының (директору эш Янышевская) бүгү ажылдакчылары бараан саарылгазының, чыылданың планын хуусаа бетинде күүседир база садып алыкчыларга эки бараан болур дээш социалистиг чарышта киргеннер. Ол магазинде бараанналарның ассортиментизи калбак. Ажылды ынчаар организастаан түннелинде раймаг үшкү кварталда бараан саарылгазының планын 120,1 хуу күүседип, ийи дугаар кварталга удур 77,7 муң рубльдиң бараанналарын хөйнү сатканн, 10,2 муң рубльдиң орулгазын пландан ажыр берген. Үшкү кварталдың түннелинде раймаг центросоюзтуң баштаар чериндеи Бүгү-эвилелдиң социалистиг чарыжынга эки түннелдиг болганы-биле үшкү чергениң шаңналын алган. Облпотребсоюзтуң баштаар чери «Эң эки раймагка» деп шилчиир кызыл тукту ол раймагка тывыскан. Ол ышкаш Каа-Хем районда раймаг эки ажылдап турар болгаш бараан саарылгазының планын ажыр күүседип турар.

Бар чедишкиннер-биле чергелештир областың садыг ажылында четпестериниң дугайын илеткелчи тодаргай чугаалап, олче пленумнуң киржикчилериниң кичээнгейин угландырган. Садыг организацияларының чамдык удуртукчуларының база партия обкомунуң болгаш область Совединиң күүсекчи комитединиң, партияның чамдык райкомнарының, райкүүскомнарның садыг ажылын багай удуртуп турарының түннелинде ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш СЭКП ТК-ның совет садыгны улам ыңай хөгжүдер хемчеглер дугайында доктаалы багай күүсетинип турар.

Он айларның бараан саарылгазының планын облпотребсоюз 97,0 хуу, геологопродснаб 78,0 хуу, ном садыы 87,0 хуу, союзпечать 96,0 хуу күүсеткен. Хереглекчилер кооперациязының 21 организацияларының 12-зи он бир айларның планын күүсетпээннер, эң ылаңгыя Чаа-Хөл, Улуг-Хем, Өвүр, Эрзин, Кызылдың көдээ районнары бараан саарылгазының планын онза багай күүседип турарлар.

Садыг организацияларының кол четпестериниң бирээзи болза, бараан саарылгазын планнаарда болгаш бараан сөөртүрде чоннуң негелдезин, шаг үени база районнарның онза байдалын өөренип көрбейн чорудуп турарында, бар бараанналарны чамдык районнарга чедирбейн баарында, чамдык районнарга нормадан ажыр хөй бараанналар чыглы бээр, ынчангаш бараан саарылгазы күүсетинмейн турарында. 1953 чылдың октябрь айда облпотребсоюз системазынга каш миллион рубльдиң бараанны нормадан артык турган.

Садыг черлери чоннуң хүн бүрү хереглели дус, шай, тапкы, керосин үүлдериниң үзүктелиишкинни болдуруп турар болгаш янзы-бүрү чылдагааннар-биле магазиннер үргүлчү хагдынчак турар. Чижээ, Барыын-Хемчик районнуң 10 магазиннеринге дус, 11 магазиннеринге керосин, 6 магазиннеринге спичка үр үеде чок турган. Бай-Тайга районнуң бүгү магазиннеринге дус, 8 магазиннеринге керосин чок турган. Ол ышкаш Кызыл хоорайда керосин садыглаашкыны багай тургустунган.

Көдээ ажыл-агый продуктуларын белеткээриниң планы күүсетинмейн турар. Эң ылаңгыя Чөөн-Хемчик, Тес-Хем, Таңды, Эрзин районнар планны онза багай күүседип турарлар. СЭКП Эрзин болгаш Чөөн-Хемчик райкомнарының секретарьлары эштер Елизарев, Еремеев олар бо дугайында хемчег алырының улуу, харын эьт, саржаг болгаш өске-даа көдээ ажыл-агый продуктуларындан чүдүрүп чорудунар деп партия обкомунче үргүлчү телефоннап турарлар.

Облпотребсоюзтуң удуртукчулары сөөлгү 2 чылдарда бодунуң бүдүрүлгезинге калбак хереглелдиң бараанларын бүдүрерин ала-чаягаарлаашкынче киргеңиер. Олар бүдүрүлгелерни экижидериниң улуу, харын оларны хаап турарлар. Чижээ, Каа-Хем, Улуг-Хем райполары чазанылга цехин, 6 сапог мастерскаяларын, 3 дээрбелерни хаган. Ол ышкаш Өвүр райпозу дус тывыжының ажылын экижидеринче сагыш салбайн турар.

Оттулар үүл болгаш чурт үлетпүрүнге чон улуг негелделерни салып турар. Чурт үлетпүрү калбак хереглелдиң бараанларын бүдүргеш садыг организацияларынга бээр хүлээлгелиг. Облкүүскомнуң бадылаан планын ёзугаар областың оттулар үүл болгаш чурт үлетпүрү 1953 чылдың 9 айларның дургузунда 6737 муң рубльдиң бараанын облпотребсоюзка бээр тургаш, херек кырында 3505 муң рубльдиң бараанын берген, ассортимент талазы-биле алырга кидис идиктерни 20 хуу, даараныла кылыглары 80 хуу, мебельди 3,6 хуу, туйбуну 7 хуу, чугайны 3,9 хуу күүсеткен. Областың чурт үлетпүрү 3235 муң рубльдиң бараанларын чедир бербээн, оон иштинде 45 муң кидис идиктер, 1232 муң рубльдиң мебели, 235 муң рубльдиң терге, шанак хереклерди база кирип турар.

Эш Арланмай бодунуң илеткелинге хөй-ниитиниң чемненилге черлериниң ажылының байдалын чугаалаан. Хөй-ниитиниң чемненилгези — социалистиг культурлуг амыдыралдың бир чугула үүлү болур. Ындыг турбуже, облпотребсоюзтуң баштаар чери болгаш партияның чамдык райкомнары, райкүүскомнар хөй-ниитиниң чемненилге черлериниң ажылын кончуг багай удуртуп турарлар. Оон ужурундан хөй-ниитиниң чемненилге черлериниң ажылы областың ажылчы чоннарының негелдезинге дүүшпейн турар. Хөй-ниитиниң чемненилге черлериниң бүдүрүлгелери бараан саарылгазының планын 81 хуу күүсеткен. Оларның белеткеп турар блюдаларының ассортиментизи кызыы, шынары кончуг куду, столоваяларның, чайнаяларның ишти хирлиг, столовая хереклерди чедишпес, чамдык ажылдакчылар чемненикчилерге эвдек эвес.

Областың хереглекчилер ниитилелериниң эвилели хөй-ниитинин чемненилге черлериниң кадрларын белеткээр, оларның мергежилин бедидер талазы-биле ажыл барык-ла чорутпайн турар, 433 ажылдакчыларның иштинден үүгле чаңгыс кижи тускай ортумак эртемниг, 58 поварлардан 47 кижи, 71 официантклардан 42 кижи бижикти биче билир болуп турар.

Облпотребсоюз болгаш райполар капитал тудугнуң планнарын ыракта четпес күүседип, садыгны улам калбартырынга улуг моондакты ужураштырып турарын чугаалавышаан, 1954—1956 чылдарда магазиннерниң, столоваяларның, складтарның, четкизин калбартыр дугайында хемчеглерге пленумнуң киржикчилериниң кичээнгейин илеткелчи угландырган.

Облпотребсоюз талазы-биле обласка 67 магазиннерни, ларёктарны, оон иштинде 7 раймагтарны, 17 көдээ магазиннерни, 4 ажыл-агый магазиннерин, 4 аъш-чем бараанналарының магазиннерин чаазы-биле тудуп тургузар, 3 бараан складтарын керосин шыгжаар 8 черлерни, 9 ногаа шыгдаар черлерни, 4 холодильниктерни, 15 столоваяларны, чайнаяларны, рестораннарны болгаш закусочнаяларны тударын баш удур көрүп турар.

Садыг шугумунда кадрлар талазы-биле ажыл база багай тургустунган. Кадрлар белеткээриниң болгаш катап белеткээриниң планы чыл-чылда күүсетинмейн турар. Чижээ облпотребсоюз 1952 чылда кадр белеткээр планын 90 хуу, а 1953 чылда 83 хуу күүсеткен. Аңаа көрдүнген 2 миллион рубль ажыглал чок арткан.

Областың садыг-кооперация школазы багай ажылдап турар. Школала тускай эртемнериниң башкылаашкынының педагогиктиг болгаш идейполитиктиг деңнели куду, практиктиг деңнели куду, практиктиг сорулгалардан хоорук болуп турарындан чавыс белеткелдиг ажылдакчыларны белеткеп үндүрүп турар.

Садыг ажылдакчыларының составының шынары куду. 2430 ажылдакчылардан 8 кижи дээди эртемниг, 67 кижи ортумак тускай эртемниг, өскелери бижикти биче билир болгаш билбес болуп турар.

Кадрларның мындыг чавыс шынарлыг байдалы садыг ажылының мурнунда туруп турар харыысалгалыг сорулгаларны шиитпирлээрин мергежилдиг удуртулга-биле хандырып шыдавас дээрзи билдингир.

Кадрларны оларның ажыл-ишчи болгаш политиктиг шынарын өөренип көрбейн, шилип алыр болгаш оларны ажылга быжыглаар чоруктуң четпезинден эрткен 9 айларның дургузунда кооперация системазынга 605 кижини ажылдан үндүрген. Оон түннелинде ол-ла үениң иштинде 2225 муң рубльдиң чаа самчыгалдары болган, эргиде болган 4050 муң рубльди ам-даа эгидип ап шыдаваан.

Хөй-ниитиниң хөренгизинге, күш-ажылга болгаш бодунуң профессиязынга ынак кылдыр кадрларны кижизидери партия райкомнарының, хооркомунуң хүлээлгези. Ол сорулга-биле садыг организацияларынга партияның политкижизидилгелиг ажылын күштелдирер, ында партия эге организацияларын быжыглаар херек.

Садыг ажылын болгаш садыг ажылдакчыларын хамаанчок көөр чорукту узуткаарын болгаш совет садыгның ажылдакчылры болза, чонну хүн бүрүде хандырарының хүндүлүг сорулгазын күүседир хүлээлгелиг социализмниң ажыл-ишчилериниң отрядтарының бирээзи болур дээрзин билип, оларны эш-хуунуң чогуур деткимчези-биле хүрээлээр болгаш хүндүлеп көөр чорукту тургузарын партия болгаш совет чазак чер-черниң партия болгаш совет организациялардан негеп турар.

Илеткелчи оон ыңай обласка колхоз садыын калбартырының эргежок чугулазын айыткан. Колхоз садыы болза, совет садыгның бир чугула кезээ болур. Ам садыгның ындыг формазын калбартырынга бүгү аргалар областа тургустунган. Ындыг болза-даа колхоз рыногунга көдээ ажыл-агый продукциязының артыкшылын садарын организастаарынга облкүүском болгаш областың садыг килдизиниң эргелекчизи эш Сапронов, хооркүүском болгаш райкүүскомнар колхозтарга болгаш колхозчуларга кончуг багай дузалажып турарлар. Кызыл хоорайда чаңгыс колхоз рыногу амга чедир-ле экиживаан, ында павлионнар, сүт контролюнуң чери болгаш эьт станциязы, складтар тургустунмаан.

Оон түннелинде бистиң областа колхоз садыы багай хөгжүп турар. Областың бараан саарылгазында колхоз рыногунуң үлүү 1951—1952 чылдарда үүгле 3 хуу, а 1953 чылда 4 хуу болуп турар. Колхоз рыногунга көдээ ажыл-агый продукциларының артыкшылын садарынга колхозтарга болгаш колхозчуларга чогуур дузаламчыны партия райкомнары болгаш райкүүскомнар, МТС-тер көргүзер ужурлуг.

Областа садыгның байдалы болгаш ону экижидер хемчеглер дугайында илеткел доозулган соонда калбак санал шүгүмчүлел болган.

* * *

Эш **Намзын** бодунуң саналынга Тожу районда садыг ажылы кончуг багай тургустунган, садыг четкилери чоннуң өзүп турар хереглелин эки хандырбайн турарын чугаалаан. Тожу району болза, областың бир ырак-узак районнарының бирээзи болгай. Ол районну областың хереглекчилер ниитилелиниң эвилели, областың садыг килдизи онза багай хандырып турар. Бараанны хуваарда районнуң чонунуң хереглелин, районнуң экономиказын, шаг-үениң хереглелин өөренип көрбейн турар. Берген чагыгны хереглелдиң үезин эрттиргеш чорудар, ол чорук бараан саарылгазының планын күүседиринге дыка шаптыктап турар. Ам районда тудуг материалдарының садыглаашкыны шуут болбайн турар, оон уламындан районда тудуг планы күүсетинмейн турар.

Районда аъш-чем бараанналарының ассортиментизи кончуг кызыы. Саржаг,кургаткан продукт үүлдери — какао, кофе, керосин садыгда чок болуп турар. Көдээ интеллигенцияларның негелдезин садыг организациялары өөренип көрбейн турар.

—Садыг ажылын экижидер дугайында шыңгыы хемчеглерни алыр херек. Хереглекчилер кооперациязы көдээ ажыл-агый продуктуларын белеткээриниң планын күүсетпээн чорук онза четпес. Хову-Аксында көдээ майгын бичин бажыңчыгаштаа магазин тудар дугайында хөй удаа айтырыг туруп турган, ол амдаа күүсетинмээн. Садыг кадрларын белеткээриниң планы чыл-чылда күүсетинмейн турар. Кадрларны ажылга быжыглап оларның мергежилин бедидери чугула деп—эш **Намай** шүгүмчүлээн.

— Партияның болгаш Чазактың садыг дугайында доктаалын күүседир талазы-биле партия обкому боттуг хемчеглерни албайн, үүгле телефон-биле удуртулга бээри-биле кызыгаарлатынып турар. Чугула хереглелдиң бараанналары керосин болгаш өске-даа бараанналар үзүктелиишкиннинг болуп турар. Эрткен чылын бистиң районга 400 кидис идик чагыырга, ону үүгле март айда чорудуп берген. Садыг организациялары чайгы хереглелди кыжын садар, кышкы хереглелди чайын садар чорук шын эвес—деп эш **Даваа** чугаалаан.

Эштер **Евзак, Санчай** олар боттарының саналынга садыг организацияларының ажылында үндезин четпестерни илеретпишаан, садыг черлери бараан шыгжаар таарымчалыг оран-савалар-биле хандыртынмаанын, садыгның четкизин калбартырын, эң ылаңгыя кышкы үеде малчынарны бараан-биле үзүктел чок хандырарынче кичээнгей салыр дугайын чугаалаанар. Садыг ажылын экижидер талазы-биле партия обкому хөй удаа доктаалдарны хүлээп ап турза-даа, оларның күүселдезин контрольдавайн келгениниде ол шиитпирлер күүселде чок артып турарын олар демдеглээннер.

Эш **Агапов** бодунуң саныныга садыг организацияларынга коммунистини болгаш комсомолчуларны хаара тудар талазы-биле партия, комсомол организациялары кичээнгей салбайн турарын чугаалаан. Ынчалза-даа, облпотребсоюзтуң адынга болган шүгүмчүлелдерни шын деп хүлээп алза-даа, моон соңгаар садыг ажылын канчаар экижидер дугайында облпотребсоюз кандыг хемчеглер ап турарын ол чугаалаваан.

Школа, эмнелге черлериниң негелделерин чогуур өй-шаанда хандырбайн турарын эш **Найдын** чидиибиле шүгүмчүлээн. Сүт-Хөл районунда калбак хереглелдиң бараанны кончуг ховар. Ол ышкаш көдээ черлерде керосин лампалары чок.

— Садыг ажылынга партийжи удуртулганың четпезинден садыг шугумунда мораль талазы-биле будалган, өре-самчыгдалдыг кижилер ажылдавышаан турар. Бир черден үндүрткен кижилерни бир черге ажылдадыр үүлдер Өвүр районда бар. Ында раймагка бир чыл иштинде 7 кижи халашкан, ол факт партия райкомунга билдингир турда ла, хемчег албаан. Моон соңгаар садыгны партийжи кадрлар-биле хандырары чугула деп— эш **Артас** чугаалаан.

Илеткелдиң талазы-биле эштер **Курбатский, Панков, Кочетов, Пахомов** олар садыг ажылын экижидер дугайында тодаргай саналдарны бергеннер. Пленум обласка садыг ажылын экижидер талазы биле хемчеглерни айтып, шиитпирни хүлээлгелган.

* * *

Пленумга организастыг айтырыг дугайын база чугаалашкан.

Эш **А. В. Анкудиновту** СЭКП Кызыл хооркомунуң бир дугаар секретарынга соңгааны-биле холбаштыр оны СЭКП обкомунуң ийи дугаар секретарының хүлээлгезинден хостаан.

Эш **К. Ф. Резниченкону** СЭКП Тыва обкомунуң ийи дугаар секретарынга болгаш бюро кежигүнүнге соңгаан.

Эш **Г. Н. Степановту** областың партия организациязындан үнүп чорутканы-биле холбаштыр СЭКП обкомунуң бюро кежигүннериниң составындан хостаан.

Эш **И. П. Смирновту** СЭКП обкомунуң болгаш бюро кежигүннериниң составындан үндүрген.

Даштыкы Херектер Министрлериниң чөвүлел хуралын Берлинге чыылдырар дугайында

Декабрь 8-те ССР Эвилелиниң Даштыкы Херектер Министерствозу Даштыкы Херектер Министрлериниң чөвүлел хуралын чыылдырар дугайында айтырыг талазы-биле ноябрь 26-да Совет чазактың нотазынга харыы кылдыр Францияның, Англияның болгаш АКШ-тың чазактарының чорутканы чаңгыс аай уткалыг ноталарын алган.

Декабрь 26-да ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер Министерствозу Францияның, Англияның болгаш АКШ-тың элчин черлеринче Совет чазактың харыы нотазын чоруткан.

Францияның Чазааның 1953 чылдың декабрь 8-теги нотазын база Совет чазактың 1953 чылдың декабрь 26-дагы нотазын моон адаанда парлаан.

1953 чылдын декабрь 8-те

Францияның Чазааның нотазы

Францияның элчин чери Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң Даштыкы Херектер Министерствозунга бодунуң хүндүткелин бадыткап тур база аңаа моон адаанда чүүлдү дыңнадыр алдарлыг болду:

Совет чазак, бон ноябрь 26-да нотазын ёзугаар алырга, ам Францияның, Катышкан Хаан чериниң, Катышкан Штаттарның болгаш Совет Эвилелиниң Даштыкы Херектер Министрлериниң чөвүлел хуралынга киржиринге беленин француз чазак демдеглээр аас-кежиктиг болду. Ол чөвүлел хурал Германияны хостуг чоруктуң байдалынга катыштырарын чорудар болгаш австри күрүне керээни чарар арганы бээр дээрзинге ол идеген тур.

Онза далаштыг болуп турар герман болгаш австри айтырыгларны таарыштырып шиитпирлээринге ёзулуг депшилге, Европаның айыыл чок чоруунуң айтырыын катай алырга, улустар аразының өске улуг айтырыгларын шиитпирлээринге идиглиг болур дээрзинге француз чазак бүзүрээн. Оон-биле холбаштыр Атлантика эвилелиниң хостуг чурттарының эки-тура катыжыышкыны, а ол ышкаш Европаның янзы-бүрү күрүнелериниң боттарының ниити чаагай фруун хөгжүдериниң болгаш оларның ниити айыыл чок чоруун хандырарының политиказы арыг камгалаашкы характериин база тайбының хөрээнге коллективтиг салыышкын болурун француз чазак бадыткап тур.

Беш күрүнелериниң конференциязын чыылдырар арганы чугаалажып көөр күзелин ССРЭ-ниң чазаа плереткен. Даштыкы херектериниң дөрт министрлериниң баш бурунгаар көрдүнүп турар чөвүлел хуралы аңаа киржир чазак бүрүзүнге бо айтырыг талазы-биле бодунуң канчаар көрүп турарын чугаалаар арганы берип турар.

Француз чазак, герман федералдыг чазак-биле болгаш Берлиниң герман эрге-чагыргалары-биле сүмелешкениниң сөөлүнде, Даштыкы херектериниң дөрт министрлериниң чөвүлел хуралын 1954 чылдың январь 4-те Берлинге эвилел контроль Чөвүлелиниң ажыглап турганы бажыңга эгелээрин саналдап тур.

1953 чылдын декабрь 26-да

Совет Чазактың нотазы

Совет чазактың бо чылдың ноябрь 26-да нотазынга харыы болур Францияның чазааның декабрь 8-те нотазын алганын Совет чазак бадыткап тур. Францияның, ССРЭ-ниң, Англияның болгаш АКШ-тың Даштыкы Херектер министрлериниң чөвүлел хуралын Берлинге чыылдырарынга Францияның чазаа чөпшээрежип турарын Совет чазак билип хүлээп ап тур.

Даштыкы Херектер Министрлериниң чөвүлел хуралын чыылдырар дугайында айтырыг талазы-биле бодунуң мурнунда илереткен туружун ССРЭ-ниң чазаа бадыткап тур. Ук чөвүлел хуралдың ажык-дузазын, улустар аразының байдалдарында үшкүүрлүг чорукту эвээжедирин чөвүлел хуралдың бүгү киржикчилериниң чогуур чүткүлдери бар турда челип алыр арга-биле, база Европаның айыыл чок чоруун хандырарының болгаш герман милитаризмниң катап төрүтүнериниң айыылын узуткаарының эргежок чугулазы-биле холбаштыр ол көрүп турар.

Кыдат Улус Республиканың киржилгези-биле беш күрүнелериниң чөвүлел хуралын чыылдырар дугайында айтырыгны чугаалажып көөрүнге Францияның чазаа чөпшээрежип турары, бир тээ, беш күрүнелериниң даштыкы херектер министрлериниң чөвүлел хуралы, чаягаар-ла, улустар аразының тургустунуп келген айтырыгларын таарыштырып шиитпирлээринге эң улуг хемчээлдиг дузалаар болганда, Совет чазак демдеглеп тур.

Даштыкы херектер министрлериниң чөвүлел хуралынга чогуур белеткелдиң эргежок чугулазын, а ол ышкаш ол чөвүлел хуралга шупту чазактарның киржиринге чогуур байдалдарны хандырарының чугулазын өөренип көргеш, Совет чазак ындыг чөвүлел хуралды чыылдырарынга 1954 чылдың январь 25 азы оон соңгаар кандыг-даа хүн эң таарымчалыг болур деп санап тур.

Айытынган чөвүлел хурал болуп эртер ужурлуг бажың дугайын дөрт күрүнелериниң Берлинде дээди комиссарларының төлээлекчилериниң аразында чөпшээрежилге ёзугаар шиитпирлээри таарымчалыг болур.

Ындыг янзылыг ноталарны Совет Чазак Англияның болгаш АКШ-тың чазактарынче база чоруткан.

Партия өөредилгезин ынчаар организастап болбас

Кызыл районнуң «Черби» колхозта партия организациязы СЭКП төөгүзүн өөренир кол хевирниң балгүмүн октябрь 1-де тургускан. Бэштайгы кичээл колхоз баштаар чериниң конторазынга элээн шынарлыг эрткен Аңаа партияның Кызыл райкомунуң секретары эш Часкым олурушкан, кичээлди моон соңгаар канчаар үргүлчүлеп чорударының дугайын, оон идей-теоретиктиг деңнелин бедидер, колхозчу амыдыралбиле холбаштырар талазы-биле чагыын база берген.

Ынчаарга оон сөөлүнде кичээлдериниң идей-теоретиктиг деңнелиниң кандыызын чугаалаваска безин, оларның организастыг байдалы дыка суларaан. Ийи дугаар кичээл октябрь 9-та база-ла конторага болур леп дыңнакчылар шупту билир,—ынчан олар чыглып келген. Колхозтуң санакчызы эш Болотова, «Конторага кичээл кылдырбас мен, кичээлдээр черилерни бодунар тып алынар» дээш дыңнакчыларны конторадан үндүр сывыргаш, хаалганы шоочалааш, маннап чоруп каан. Ам канчаар кичээлди дыңнакчыларның бирээзиниң бажынынга эрттирген. Аңаа кичээлдээриниң кандыг эви, кичээлдиң кандыг бедик деңнели турар боор,—билдингир.

Дараазындагы кичээл октябрь 16-да болурун эш Болотова база билир, ынчангаш «бодунуң» конторазын улус чыылбааңда, баш бурунгаар шоочалап кааш, чиде берген. Бөлгүмнүң дыңнакчылары контора чанынга чыглып келгеш бир шак хире манаан. Болотованы арай бооргда дилеп тыпкаш, адак сөөлүнде, кичээлди эрттирген аттыг болган.

Кичээлдерни эрттирип турарының шынары дыка багай. Кичээл кылыр черде чаңгыс-ла стол бар, сандайлар челишпес, чамдыкта кичээлдер карацгы черге эртип турар. Дыңнакчыларның барык-ла шупту үзүнда карандаш, саазын чок. Материалдарны конспектилевейн турар. Политбөлгүмнүң пропагандизи эш Шомуктайның кичээлдерге кээп турарының белеткели дыка кошкак.

Партия эге организациязы (секретары эш Сандый) полит-бөлгүмнүң ажылын удуртур; оларны чорударынга таарымчалыг байдалдарны тургузар болгаш кичээлдериниң идей-теоретиктиг деңнелин бедидер дээш кандыг-даа хемчег албайн турар. Бо дугайында партия эге организациязы болгаш СЭКП-ниң Кызыл райкому чогуур хемчеглерни алза чогуур.

Т. ЛОПСАН.

Интернатта өөредилге-кижизидилгелиг ажыл

Бистиң областың школаларынга өөредилге-кижизидилгелиг ажылдарның деңнелин бедидеринге школа интернаттарының ролю дыка улуг. Кичээлдерге өөреникчилериң алганы билиглерни быжыглаарынга, оларны интернационализмниң ёзузунга, культурлуг аажы-чаңга кижизидеринге таарымчалыг бүгү байдалдар интернаттарда салдынган турар ужурлуг.

Интернаттың мурнунда салдынган ол улуг кижизидикчи сорулганы Туранның чеди чыл школазының интернады багай эвес күүседип турар. Ол интернатта чурттап турар өөреникчилериң ортузунда боттандырып чорудуп турар хемчеглер ниити школаның мурнунда салдынган сорулга —өөреникчилерге быжыг билиглерни өөр, оларны культурлуг аажы-чаңга кижизидер талазы-биле ажылды күүседириниң эрге-ажыктары-биле дүгжүп турар.

Интернаттың эргелекчизи эш Т. Т. Попов, ында кижизидикчилер А. Карманова, Г. Қызылбай олар боттарының интернатка чорудар класстан дашкаргы кижизидилге ажылының планын ай-санында педсоветке бадыладып, ону боттандырары-биле хүн-бүрүнүң календарь планнарын кылып ап турарлар.

Интернатта кижизидилге ажылының ындыг шыңгыы планныг болуру: беседаларны, илеткелдерни кылырын, солун,сеткүүлдериң, уран-чүүл болгаш литература номнарының номчулгаларын үргүлчү чорударын, интернаттың кижизидилге ажылынга школаның дирекция черинин, ында парторганизацияның талазындан доктаамал хыналданы боттандырарын хандырар.

Интернат эргелекчизи, кижизидикчилер хүн чурумун шыңгыы сагыырынга хыналданы боттандырбышаан, өөреникчилериң бажынга онаалгаларын күүседиринге, хостуг шактарда культурлуг дыштанылганы организастаарынга улуг дузаны көргүзүп турарлар. Интернат эргелекчизи эш Попов болгаш кижизидикчилер интернатка кижизидилге ажылын экижидеринге интернат чөвүлелиниң болгаш тус-тус хана солуннарының редколлегияларының ролюн бедидип, оларга даянып турар. Интернат чөвүлелинге чедиклассчылар: Маады Биче-оол, Байкара Долума, редколлегияга: Маады Сеңис-оол, Зина Маады ышкаш эң эки өөредилгелиг, сагылга-чурумнуг өөреникчилерни шилип киргеп.

Ооң түңнелинде интернат чөвүлели, дазылга даргалары, редколлегиялар интернатта кижизидилге ажылынга улуг дузаны көргүзүп турар. Чижээлээрге, интернат чөвүлели бодунуң хуралдарынга интернатта чурттап турарларның өөредилгезиниң байдалын, хүн чурумунуң канчаар сагытынып турарын, интернаттың арыг-шеверинин болгаш интернатта дежурныларның ажылының дугайында база өөреникчилериң дыштанылгазын шын организастаар айтырыгларны чугаалажып турар. Ол чөвүлел ниити интернаттың, дазылгаларның хуралдарын организастап турар болгаш ниити интернаттың, тус-тус дазылгаларның хана солуннарының ажылынга үргүлчүнүң хыналдазын турган. Ол ышкаш интернат чөвүлели бодунуң инициативазы-биле спорт маргылдааларын (шыдыраа, шашканың, лыжаның) кылып, МТС, колхоз, электростанция, дээрбе болгаш өске-даа черлерже экскурсияларны үргүлчү чорудуп турар.

Интернатта кижизидилге ажылы өөреникчилерни күш-ажылга кижизидеринге улуг рольдуг. Ол интернатта эш Поповка удурткан 7 кижи киржикчилиг фотобөлүм, 10 кижи киржикчилиг авиомодель бөлүмү, МТС-тиң комбайнёру эш Фроловка удурткан 10 кижи киржикчилиг комбайн өөренир бөлүм болгаш эш Кармановага удурткан 15 кижи киржикчилиг сиилип-даараар бөлүмнер ажылдап турар. Ол бөлүмнер өөредилгезин доктааткан хуусаазында, сонуурганчыг. байдалга эрттирип турар.

Интернаттың материалдыг суурун быжыглаарынче школаның дирекция черинин, интернат эргелекчизинин улуг сагыш салыышкыны аңаа кижизидилге ажылын экижидеринге, ында чурттап турар уругларның амыдырал-чуртталгазынга болгаш өөредилгезинге таарымчалыг байдалды тургузуп турар.

Школаның дирекция чери чаа өөредилге чылынга интернатты эки белеткээн: ооң дазылгалары чылыг, чырык, арыг-шевер, орун-дөжек. уругларның кедер идик-хеви четчир. Интернат болгаш школа бүдүн өөредилге чылында четчир оттулар ыяш-биле хандыртынган. Ол ышкаш өөреникчилериң аъш-чем-биле хандырылгазы багай эвес.

Ынчангаш, ол интернатта кижизидилге ажылының байдалында экижилгелер болгаш ооң материалдыг суурунуң быжыкан чоруу школада өөредилге-кижизидилгелиг ажылдың деңнелин бедидеринге идигни берип турары черле чигзиниг чок.

Ындыг болза-даа ол интернатта өөредилге-кижизидилгелиг ажылдың деңнелин бедидеринге ам-даа улуг ажылдар негетинип турар. Школага политехниктиг өөредилгени боттандырарынга идигни берип болур ыяш болгаш демир ажылдап кылыр столяр херекселдери школада бар болгаш дааранар машиналарны садып алырынга аргалар база бар турбуже, техкомнат тургузар оран-бажыңны школага тып бээр талазы-биле хоорай советі болгаш райкүүскомнуң хемчег албайн турары хомуданчыг.

Р. ДАЛАЙ-ООЛ.

Чаа бажында чурттай берген

Бай-Тайга районнуң «Дөң-Терек» көдээ ажыл-агый артелиниң кежигүнү Саая Кара-Лама 1948 чылда колхоз тургустунардан бээр ниитиниң ажылынга эң идепкейлиг киржип келген. 1952 чылда эш С. Кара-Лама колхозтуң тудуг ыяжын белеткээринге кызымаккай ажылдап, үлүг нормазын 150—200 хуу чедир күүседип турган. Ооң күш-ажылын үнелеп көргеш, ону ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң күүскому хүндүлүг бижик-биле шаннаан.

1953 чылда колхозтуң тудуг ажылынга эш С. Кара-Лама база идепкейлиг ажылдап, ажыл нормазын үргүлчү ажыр күүседип турар. Ниитиниң ажылы дээш эрес үүткүлдүг ажылдап, өскелерге үлегерин көргүзүп турар мурнакчы колхозчуга колхоз баштаар чери тудуг бригадазының кылганы чаңгыс-аай хевирлиг чаа бажыңны берген. Эш С. Кара-Лама ам чылыг, чырык, арыгсилиг чаа бажында чурттап турар.

Тудуг планы шуут үзүлген

Чөөн-Хемчик районнуң Хайракан сумузунда Сталин аттыг колхоз 1953 чылдың тудуг планын күүсетпээн. План ёзугаар 17 чурттал бажыңы тударының орнунга үүгле 5 бажыңны дооскан. Ынчалза-даа оларның крышазы, эжик аскында шалазы чок. Уруглар яслизи турар бажыңның үүгле ханазын шала туткан. Оон ыңай 1952 чылда чедир кылдынмаан 10 бажыңны доозар ужурлуг тургаш кылбаан. Мал кажааларының талазы-биле 1 аът кажаазы, 1 хаван кажаазы, 2 хой кажаазы тудар тургаш, үүгле чаңгыс хой кажаазы туткан.

Тудуг талазы-биле хожудаашкынның бир чылдагааны болза, колхоз баштаар черден тудуг ажылын чаңгыс талалап, электростанциязынче күштү салгаш, а чурттал бажыңларының, мал кажааларының болгаш өске-даа тудугларже күш салбаанындан болуп турар. Ол электростанциязын колхоз үш чылдың иштинде тудуп келген. 1953 чылдың августан бээр электри чырыын ажылгап эгелээн болза-даа, тускай эртемниг кадр чоктуң хараазындан техниканы башкарып шыдавайн, сөөлгү үеде ук станция ажылдавастаан.

Тудуг суурну сайзырадыр, колхозчуларны сууржулгага шилчидер деп айтырыгны колхоз даргазы эш Ревнюк, партия эге организациязының секретары эш Бавуу-Доржу олар чугулага көрбээнинден 1953 чылдың планы шуут үзүлген болгаш 1954 чылдың тудуунуң белеткели чорутунмайн турар.

Н. КЫЛЫН-ООЛ.

Барыын-Хемчик районда мал кыштагладыышкыны

Малчыннарның чаа хүлээлгелери

Барыын-Хемчик районнуң «Совет Тываның беш чылы» көдээ ажылагый артелиниң малчыннары мал кыштагладыышкынын элээн организастыг чорудуп турарлар.

Колхозтуң малы кышкы кажаалар-биле хандыртынган. Ам кышкы одарларны канчаар ажыглаарын планнааш, шээр малды 21 бөлүк, мыйыстыг бода малды 6 бөлүк, чылгыны 2 бөлүк кылдыр үзүп кыштагладып турар. Мал ажылынга дуржулгалыг, бодунуң хүлээлгези дээш кызымаккай колхозчуларны быжыглаан. Кыштагларже мал чемнери сөөртүү-биле 6 шанактыг аъттарны тускайлап тургускан, тускай эртемниглериң дузазы-биле фермаларга мал чемнерин канчаар чарыгдаарының норма чижээн хувааган болгаш шыңгыы камналганың чурумун база контрольду тургускан. Ам үеде малдың күжү арып баксыраваан болза-даа, арай кошкак малдарны амдыгааштан азырал, ажаалгага магадылап тургузарының чугулазын барымдалааш, 130 анай, хураганны тургузу азыралда киирген болгаш 66 баш хой, өшкүнү немелде чемнер-биле чемгерип турар.

СЭКП ТҚ-ның сентябрь Пленумунуң доктаалын күүседир дээш малчыннар мал кыштагладыышкынын чедиишкиниг чорудуп, чаш малды бүрүн камгалап алыр дугайында бүгү күжүн салып, чаа-чаа хүлээлгелерни ап турарлар. Алдарлыг малчын Чалзап ам төрүүр 178 хойдан 185 хураганны, Агбаан 237 хойдан 245 хураганны, Төре 206 хойдан 216 хураганны бүрүн доруктуруп алыр деп хүлээлгени алганнар. Өске-даа малчыннар база тус-тус хүлээлгелерни ап турарлар.

Д. СЕДЕН.

Кажаа-биле бүрүн хандыртынмаан

Барыын-Хемчик районнуң Ляңгаты сумузунда «Комсомол 30 чылы» колхоз 1953 чылда 25 чурттал бажыңы тудар тургаш, 19 бажыңны туткан, 3 бажыңның болгаш бир машина гаражының ханаларын тудуп дооскан.

Бо талазы-биле элээн көргүзүг бар болза-даа, колхоз баштаар черинден (даргазы эш Соскур-оол) ниитиниң малын чылыг кажаалар-биле бүрүн хандырар дугайында кичээнгей салбаанындан чамдык малдар кажаа-биле хадыртынмаан. Чижээ, Дөргүн деп черде Серен-Доржунуң кадарып турары 61 санныг инек соок, өдек чок доң черде чайгы хой кажаазында туруп турар. Ол ышкаш колхозтуң бүдүрүкчү бугаларының кажаазы чок, доң хар кырында туруп берген. Колхоз баштаар чери болгаш ферма эргелекчизи эш М. Очур ам кээп берге байдалга таварышкаш элээн дүвүреп, 10 ажыг кижини бүдүрүкчү бугаларның кажаазын туттурары-биле тускай үскен. Ындыг болза-даа, кажаа доозулбаан.

Тудугнуң таарымчалыг үезин эрттиргеш, ам доң черге кажаа тудуп турары кончуг четпес.

К. ХЕН-ООЛ.

Кыштаглаашкында четпестерни шалыпкын узуткаар

Мал кыштагладыышкыны — малдың баш санын өстүреринге эң харысалгалыг үе болур. Малды менди кыш ажырар талазы-биле Барыын-Хемчикте «Тиилелге» колхозтуң баштаар чери кедергей четпес ажылдап турар. Ол колхозтуң 2800 ажыг баш хой, өшкүзү кажаа чогундан хар кырында турар. Колхозга шээр малдың ферма эргелекчизи эш Чүмбүү малды менди чыл ажырар дугайында баш удур кандыг-даа хемчеглер албаан. Ооң уламындан мал кажааларының тудуушкун планы шуут үзүлген. Ам өшкүлер төрүп эгелээн. Кызыл-Хаяда өшкү кадарчызы эш Анчыттың 35 өшкүзү төрээн. Чаш анайларның кажаазы чок.

Мал кыштагладыышкынын белеткээр талазы-биле тускай эртемниглер, ылаңгыя мал эмчизи эш Арбыдаев болгаш зоотехник эш Агбаан олар боттуг хемчеглерни албаан. Малчыннар ортузунга СЭКП ТҚ-ның сентябрь Пленумунуң дугайында политиктиг ханы тайылбыр ажылдарының кошкаандан мал ажылдакчылары сентябрь Пленумунуң доктаалы-биле ам-даа бүрүн таныштаан.

Мал кыштагладыышкынында четпестерни дүрген узуткаар дээш колхоз баштаар черинге, ында партия организациязынга район организастары боттуг дузаламчыны дарый чедирери негетинип турар. Чоокку үеде мал ажылдакчыларының, колхозта коммунистериң хуралдарын кылып, аңаа мал кыштагладыышкынында четпестерни узуткаарынче бүгү колхозчуларның күжүн эвилелдээр херек.

С.АЛЕЕТ.

РЕДАКЦИЯГА ЧАГААЛАР

Школаны өөредилге номнары-биле четче хандырар

Бай-Тайга районнуң Тээли чеди чыл школазы өөредилгениң чугула номнары-биле четче хаңлыртынмаан.

Школаның 4-кү болгаш 7-ги класстарында орус дылдың грамматиказы, математиканың өөредилге номнары чедишпейн турар. Ооң уламындан ол класстарның өөреникчилери бажынга онаалдаларын күүсетпейн кичээлдерге келири хлая эвес болгаш 1-ги улдукнуң түңнелинде багай демдектериниң саны хөй болган.

Школаны өөредилге номнары-биле четче хандырар талазы-биле негелдени ооң директору районога каш удаа тургузуп келген-даа болза, районо ону херекке албайн турары окта болбас.

Үстүнде чедишпейн турар өөредилге номнары-биле школаны дарый хандырар дугайында хемчеглерни ап чорударын облонога болгаш районога сүмелезе чогуур.

В. ЧУЧУН.

Профэвилел организациязын тургузар

Кызыл районнуң «Черби» колхозта профэвилел кежигүннери элээн хөй. Ынчалза-даа ында профэвилел организациязы ам-даа тургустунмаан. Профэвилелдиң кежигүн дадывырлары үр чылдарда хавартынмаан.

Профэвилел кежигүннери ук колхозка кыска хуусаада профэвилел организациязын тургузарын негеп турар. Оларның ол негелдезин профэвилел райкому хандырар ужурлуг.

Е. САНДЫКЧАП.

„ШЫННЫҢ" МАТЕРИАЛДАРЫНЫҢ ИЗИ-БИЛЕ

„Механизация школазының ажылынче кичээнгей салыр"

1953 чылдың июньнуң 16-да үнген № 115 «Шынның» механизация училищезиниң өөреникчилериниң амыдырал-чуртталгазында улуг четпестерни шүүмчүлээн үүл парлатынган.

Школаның өөреникчилериниң амыдырал-чуртталгазын хынап көөрге, айыткан четпестер шын болуп илерээн болгаш өөреникчилерни столовая-биле, тускай ниити чурттал бажыңы-биле хандырган деп, областың көдээ ажыл-агый эргелелиниң начальниги эш М. Тадар-оол редакцияга дыңнаткан.

Хөй-ниити чемненилге черлериниң ажылын үндезини-биле экижидер

Совет садыгны улам ыңай хөгжүдер хемчеглер дугайында ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш СЭКП Төп Комитединиң доктаалы үнген соонда, хөй-ниити чемненилге черлериниң ажылдакчыларының харыысалгазы бедээн, ооң-биле чергелештир хөй-ниити чемненилге черлериниң бүдүрүлгелериниң ужур-дузазы улам-на улгаткан.

Тыва автономнуг области хөй-ниити чемненилге черлериниң бүдүрүлгелери чылдан чыл келген тудум-на немежип, көвүдеп турар, 1953 чылда областың хереглекчилер ниитилелдериниң эвилелиниң хөй ниити чемненилге черлериниң янзы-бүрү 50 ажыг бүдүрүлгелери бар болуп турар. Ажылчы массаларның материалдыг болгаш культурлуг көдүрлүүшкүнүнүң түңнелинде хөй-ниити чемненилге черлеринге оларның хереглели дыка өскен. Амгы үеде элээн хөй санныг чайнаялар, столоваялар, буфеттер болгаш өске-даа хөй-ниити чемненилге черлериниң бүдүрүлгелери ажылчы чоннарның бүгү өзүп турар хереглелдерин чогуур негелдезинге чедир хандырар дээш бүгү күжүн салып, ажылдап турарлар. Областың хөй-ниити чемненилге черлериниң ажылдакчылары партияның болгаш чазактың салган сорулгаларын амыдыралга боттандырар дээш чайнаяларның, столоваяларның, буфеттериниң болгаш хөй-ниити чемненилге черлериниң өске-даа бүдүрүлгелериниң ажылын эде тургузуп турар.

Кызыл хоорайның № 4 столоваязының эргелекчизи коммунист эш А. Рыбалкина, повары эш Е. Астафьева болгаш өске-даа ажылдакчылары боттарының ажылын элээн экижиткен болгаш эде тургускан, олар столовая ажылының талазыбиле эки көргүзүглерни чедип алган, ол столоваяда эки кылдынган, амданныг чемзиг аъш-чемниң янзы-бүрү ассортиментизи белеткетинип турар. Кухня ишти база чемненир зал арыг-шевер болгаш корум-чурумнуг, чемненикчилерни официанткалар шалыпкын болгаш культурлуг ёзу-биле хандырып турар, ынчангаш олар чемненириниге эвээш шактары чарыгдап турар. Ол столоваяның коллективи кухня продукциязының планын 176,9 хуу күүсеткеп.

№ 3 столовая (эргелекчизи эш К. Валькова) ажылын көскүзү-биле экижиткен, белеткеп турар чемнериниң ассортиментизин көвүдеткен болгаш үндүрүп турар продукциязының шынарын бедиткен. Ол ышкаш № 1 столоваяның коллективи ажылын элээн экижиткен, бо столоваяның эргелекчизи эш В. Клюжин, повары эш М. Марышев олар чемненикчилерни эки хандырар дээш сагыш салып турар. Көдээ ажыл-агый техникумунуң, башкы училищезиниң, фельдшер-акушер школазының студентилери болгаш өске-даа өөредилге черлериниң өөреникчилери ол столоваяда эки хандырылгалыг чемненип турар. Доктаамал чемненип турарларның саны хөй болза-даа, столовая ажылдакчылары чемненикчилерни чогуур негелде ёзугаар ажылдакчылар хандырып шыдавайн турар.

Ол ышкаш Кызыл районнуң Элегес-Аскында чайная, Барыын-Хемчик, Эрзин болгаш оон-даа өске районнарда столоваялар хереглекчилериниң негелдезин четпес хандырып турар. Хөй-ниити чемненилге черлери техника талазы-биле эки кылдынмаан болгаш деритинмээн оран-бажыңнарда тургустунган. Ол районнарның чайнаялары, столоваялары чоннуң хереглелин, чемненикчилериниң негелдезин болгаш тус черниң онза байдалын барымдалавас ийикпе азы чем даңзызын бо-дамча чокка чогаадып турар. Ылаңгыя ногаа, балык, сүт аймаа хаая таварылга-биле чем даңзызында кирип турар. Столоваяларның ажылдакчылары ниитиниң чемненилге черлериниң арыг-шевери, культуразы дээш сула демисежип турар.

Үстүнде айыткан хөй-ниити чемненилге черлериниң ажылдакчылары партияның болгаш Чазактың салган сорулгаларын боттандырарынче ажылын ам-даа эде тургузуп шыдаваан деп чүве көзүлген. Райполарның база күрсанинспекциянын ажылдакчылары хөй-ниити чемненилге черлеринге хаая барып турар, ажылда четпестерни чайладырын хандырарынче угланган чогуур хемчеглерни албайн турар.

Ниитиниң чамдык чемненилге черлери, буфеттер, закусочнаялар деңиг, херексел болгаш тускай хептер-биле четче хандыртынмаан, ылаңгыя оларның столдарында безин дус, перец, горчица дээн ышкаш чемге амдан киирер үүлдер чогуур савалары-биле салдынмайн турар үүл бар. Ол фактылар үүнү айтып турарыл дизе, чайнаяларның, столоваяларның, буфеттериниң эргелекчилери боттарының хүлээлгезин четпес күүседип, ылаңгыя райполарның баштаар черлериниң даргалары ниитиниң чемненилге черлеринге тода удуртулгазын хандырбайн турарында.

Райполарның баштаар черлери болза, столоваяларны, чайнаяларны макароннарның, вермешельдериниң, крупаларның болгаш чурт иштиниң кылыгларының ассортиментизи-биле, янзы-бүрү арага үүлдери-биле база оон-даа өске чугула үүлдер-биле ам-даа четче хандырып шыдавайн турар. Ынчангаш чурттакчыларның база орукка чораан кижилериниң чогуур хереглелин хандырарына таарымча чок байдал таварышкылаар. Ындыг четпестерни моон соңгаар чайладыр дээш демисежир ужурлуг.

Амгы бар туруп турар чайнаяларның, столоваяларның, буфеттериниң болгаш закусочнаяларның дериглери четпес, чем белеткээриниң технологиязын бүгү поварлар шуптузу-да четче билбес. Ынчангаш ол кадрлар техонологияны өөренип алыр болгаш практиктиг ажылга мергежиир ужурлуг. Хөй-ниитиниң чемненилге черлериниң бүгү ажыл-херээн кадрлар шинтпирлээр. Повар болза, ниитиниң чемненилге черинин эң-не харыысалгалыг ажылдакчыларының бирээзи.

Школачылар изиг чем, шай, компот болгаш өске-даа чем аймаа-биле хандыртынган турзун дээш бистиң школаларывыска буфеттер органиэлстаар херек. Ындыг болза-даа, буфеттер тургузарынга оран-савалар тускайлатынмайн турар. Областың улус өөредилге килдизи бо айтырыгта онза кичээнгейни салгаш, школаларга буфеттер тургузар оран-саваларны тускайлап белеткээр дугайында чогуур хемчеглерни алза чогуур. Горпонуң болгаш райполарның баштаар черлери школаларның буфеттерин бүгү-ле аъш-чемниң чугула продуктуларыбиле хандырарының хемчеглерин алыры негетинип турар.

Партия, совет органнарның удуртулгазы-биле областың хереглекчилер ниитилелдериниң эвилелиниң баштаар чери, горпонуң болгаш райполарның баштаар черлери совет садыгны улам ыңай хөгжүдер хемчеглер дугайында ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш СЭКП ТҚ-ның төөгүлүг доктаалында айыткан сорулгаларны амыдыралга боттандырбышаан, ниитиниң чемненилге черлериниң четкизин улам экижилериниң база қалбартырының талазы-биле, 1954 чылда ажылчы чоннарның культурлуг хандырылгазын улам бедилериниң дугайында элээн хөй хемчеглерни ап чоруткан. Областың районнарынга ниитиниң чемненилге черлериниң чеди санныг янзы-бүрү бүдүрүлгелери, Таңды, Улуг-Хем районнарның МТС-теринге чаа столоваялар, а ол ышкаш Кызыл хоорайга 2 ресторан болгаш 3 закусочная тургустунган турар.

Чайнаяларның, столоваяларның болгаш ниитиниң чемненилге черлериниң өске-даа бүдүрүлгелериниң бүдүрүкчү аргалын бедидер сорулга-биле оларны шкафтар, холодильниктер, картофель аштакчылары, ногаа кезикчилери, эт дооракчылары дээн ышкаш электромоторлуг ажылдаар херекселдер-биле болгаш дериглер-биле база оон-даа өске үүлдер-биле хандырган турар.

Облпотребсоюзтуң кадрлар килдизи 1954 чылдың дургузунда үүгле курстар дамчыштыр безин эки мергежилдиг столовая эргелекчилерин 25 кижини, 50 ажыг поварларны болгаш 100 ажыг официанткаларны өөредип белеткээр.

Чайная, столовая болгаш ниитиниң чемненилге черлериниң өске-даа аъш-чем бүдүрүлгелериниң ажылдакчыларының коммунал чурттал-газын экижидер талазы-биле база элээн хемчеглер чорутунган.

Кухня продукциязын эки шынарлыг белеткээри дээш, чайнаяларның, столоваяларның оран-бажыңнарын үлегерлиг тургузары дээш, хереглекчилерни культурлуг ёзу-биле хандырары дээш хөй-ниити чемненилге черлериниң ажылдакчыларының ортузунга социалистиг чарышты калбартыр.

Ниитиниң чемненилге черлериниң бүгү ажылдакчыларының хүлээлгезин болза, ажылда илереп турар бар четпестерни дарый чайладыры, хереглекчилерни хандырарының культуразын көдүрери, совет кижилериниң доктаамал эки хандырар сорулганы чедип алыры болур.

Ф. БЕЛЫХ,
Облпотребсоюзтуң хөй-ниити чемненилге черлериниң килдизиниң начальниги.

ЭРТТИП БАР ЧЫДАР ЧЫЛДЫҢ ЧАМДЫК ТҮҢНЕЛДЕРИНИҢ ДУГАЙЫНДА

Чаа чыл келбээнде-ле буржуаз парлалга келир үеге хамаарыштыр янзы-бүрү баш бурунгаар шуугаашкыннарны шагда-ла кылып турар. Бо 1953 чылга ужуражып турар үеде капиталистиг делегейге хөнү-биле эндерлип кээп турган «бүдүү билиишкиннерни» маңаа холбаштыр база сагындырза чогуур.

Чижээлээрге, АКШ-тың садыг министерствозу бодунуң тускай илеткелиге 1953 чыл бүгү кижилерге «эки ажык-кончааның база бир чылы» болур деп американнарга бүзүредип турган. Америк чадчаачы Ли Сын Ман болза, 1953 чылда Ялуцзян хемниң чанынга барган турарын, базаа ындыг болганда Корей Улус-Демократтыг Республиканы чок кылып каарын бадыткап турган. Барыын Германияда өңгээчи Аденауэр (база-ла америк чалчаачы) болза, 1953 чылда «Европа армиязы» тургустунган турар болгаш гитлержи шеригниң катап төрүтүүшүү ынчаан боттаныр деп быжыг идегелин АКШ-тың президентизинге чоруткан чагаазынга илередип турган.

Бо «бүдүү билиишкиннерде» «бүдүү биликчилерниң» боттарының улустар аразында байдалды чидигленгдиреринче угланган чүткүүшкүннери илеретинген дээрзи тодаргай.

Бо бүгү баш удур чугаалап турган үүлдериниң үндезин чок болганын фактылар көргүскен. Дайын дүшкүүрели дээрзи-биле чагдынып алгаш чепсекти эндере бүдүрер чорук америк монополистерии чоокшулап кел чыдар кризистен камгалап ап шыдавайн турар деп чүведен эгелээли. Эрткен президент соңгулдаларынга демократтыг партиядан кандидат Стивенсон декабрь 12-де Филадельфияга чүве чугаалап тургаш, мынча дээр ужурга таварышкан: «Дүүнгү хүннүң челээштелчек идегелдери бо хүн бодунуң орнун мунгаранчыг шаптыктаашкынга чайлап берген... Кризистен коргуушкун—ол херек кырында коргуушкундур. Ол фермерлерде шагда-ла халдай берген...»

Бо чылдың чайынындан эгелээш АКШ-та үлетпүр бүдүрүлгези ай келген тудум улам-на кызырлып, бүдүрүлгелериниң чүс-чүс муң ажылчыннары дашкаар үндүр октатырып турар. «Бизнес уик» журналдың ыңнадып турарын ёзугаар алырга, ажылдың идепкейлиг чоруунуң көргүзүглери 1953 чылдың чазынындан бээр 6 хуу кудулап баткан. Автомобильдер, көдээ ажыл-агый машиналарының, бажың херекселдери үүлдериниң бүдүрүлгези, өңнүг металлдар казып тывыышкыны, чаа тудуушкун болгаш өске-даа үүлдер соксаал чокка кызырлып турар. Чижээлээрге, эрткен чылдың ноябрь-биле деннээрге бо чылдың ноябрьда автомобильдер бүдүрүп үндүрүлгези 17 хуу куду болган.

«Бараан курлавырларының чыылдазы чаа шаптыктаашкын апар чыдар» деп «Юнайтед стейтс ньюс энд уорлд рипорт» журнал чазактан үнген медээлерге үндезилээш демдеглеп турар. Заводтарда ындыг курлавырлар көстүп көрбээн хемчээлге—46 миллиард 400 миллион долларга четкен. Ындыг турбуже иштики рынок чайгылыш чокка кызыдап турар, үүге дээрге национал орулгада ажылчы чоннарның үлүү дыка кызырлып турар. Фермерлериниң орулгалары оон-даа артык кудулаан. Ол орулгалар 10 миллиард ажыг доллар кызырылган. Ындыг турбуже, ол-ла үениң дургузунда амыдыраарының үнези 15,2 хуу бедээн, чепсекти эндере бүдүрериниче барып турар үндүрүглер бедээн, ажыл чоктарның армиязы үзүктел чокка көвүдеп турар. Эвээжеткен тускай медээлер ёзугаар алырга, ажыл чоктарның саны үүгле ноябрьның дургузунда 300 муң кижи көвүдээн.

Экономиктиг бергедээшкиннерниң аспактарынга капиталистиг делегейниң өске чурттары база-ла боой туттуруп турар, оларның улустары аар өртектерден, ажыл чокталыышкындан, күштелип турар мөлчүлгеден качыгдап турарлар. Англияда үндүрүглер дайын мурнундагы деннелинден 5 катап өскен, а аъш-чем бараннарының өртектери сөөлгү ийи чылдарның дургузунда 25—50 болгаш оон-даа хөй хуу бедээн. Италияда Римниң чоок кавыларында муң-муң кижилер куйларда чурттап турарлар.

Ажылчы чоннар бо-ла бүгү үүлдерге эптежиксевейн турарлар. 1953 чылдың дургузунда үүгле АКШ-ка 5100 ажыл соксадыышкыннары болган. Металлургия үлетпүрүнүң дагжыларының болгаш эзилдирикчилериниң хамаарышпас профэвилелиниң күүскому чоокта чаа парлалгага дамчыткан тускай медеглелди чарлаан. Медеглелде чугаалап турары: «АКШ-тың бүгү барын талазында ажыл чоктарның болгаш буурап дүшкен биче бүдүрүлге эзлериниң хөрайлары тыптып келгилээн. Үлетпүрүнүң биске хамаарышкан адырының муң-муң ажылчыннарын ажылдан үндүрүп турар. Өскелериниң ажыл хүнү болгаш ажыл төлевири кызырлып турар; оон артканнарынга ажыл болгаш шалың чок апаары кыжанып турар, үүге дээрге кризис үлетпүрүнүң өске-даа адырларынче база нептереп эгелеп турар»...

Бо байдалдарда америк монополистер АКШ-тың «биче эштеринге» улам улуг базыышкынны кылырын негеп турарлар. Чижээ, мырынай чоокта чаа дүк үлетпүрүнүң бүдүрүлгелериниң эзлериниң ассоциязы болза, садыг болгаш тариф политиказын чугаалажып көрүп турар үеде хамыктың мурнунда АКШ-тың бодунуң «хереглелерин» барымдаалаар херек деп медеглээн. Кысказы-биле чугаалаарга, американнар болза, боттарының «эвилелчилериниң» бараннарын чүртче киирбес дээш, тарифтиг моондактаашкынны улам күштелдирерин негеп турарлар. Ынчаарга ол «эвилелчилер» ындыг моондактаашкынны кошкадырын шагдан бээр оралдажып, «дузалаачы орнунга садыглажыышкын» деп лозунгуну идип үндүрген. Лондонның «Экономист» деп журналы АКШ-тың тариф политиказынга хамаарыштыр мынча деп бижээн: «Бир өвес чурттар бот-боттарын (шыныбиле чугаалаарга—бирээзи өскелерин —**И. А.**) садыглажыышкында адаанажыышкын-биле хоозуратчып турар болза, олар политиктиг болгаш шериг эвилелчилер болуп канчап шыдаарыл».

Ам бүгү медээлерден ап көөрге, ол адаанныг демисел улам чидиглеңир апаар. Даштыкы парлалганың ыңнадып турары-биле алырга, 1954 чылдың январьда Сиднейге Нацияларның британ кады ажылдажылгазының экономиктиг конференциязын чыылдырар деп турар. «Скотсмен» журнал маңаа хамаарыштыр мынча деп бижээн: «Конференцияның хүн айтырыынга кол айтырыг болза, делегейниң өске чурттарынга саңлдарын халдадыр АКШ-тың кризизиниң үржүктарынга удурланырының планы болур деп Уайт Холлда (англи чазактың турар черинде) ыңнадып турар».

1953 чылда «чечектелиишкиннің» дугайында буржуаз «бүдүү биликчилериниң» «бүдүү билиишкиннерин» амыдырал чылча шаап каан. Оон өске баш бурунгаар сүзүглээшкиннерге хамаарыштыр үүл дээрге, оларның салым-чолу билдингир-ле болгай.

Ли Сын Ман болгаш АКШ-тың база оон эвилелчилериниң куяктыг дивизиялары бир чыл мурнунда турган черлеринде хевээр туруп турар, Корей Улус-Демократтыг Республика болгаш оон чону чыдазын маска болгаш андазын-биле солааш, америк агрессорларга үрегдетирген хөрайларын болгаш суурларын сорук кириишкинниг катап тургузуп турар.

Буржуаз «бүдүү биликчилериниң» сүзүглээшкиннеринге төрчүштүр 1953 чыл тайбыңның күштериниң чылы болган.

1953 чылда тайбыңның күштериниң быжыккан ужуру болза, чер бөмбүрзээнде тайбыңның болгаш демократияның төлеңгиижи—социализм лагериниң чедиишкиннериниң улам улгатканы болур. Капиталдың чурттарында—эгелеп турар кризистиң хөлегези, бүдүрүлгениң кудулап балыышкыны азы оон чаңгыс черде таптаашкыны ажыл чокталыр чорунтуп болгаш, улус массаларының хоозуралының өзүлдези болуп турда, социализмниң лагеринде—бүгү экономиканың болгаш культураның чаа күчүлүг ужугүп үнүүшкүнү көстүп турар. Совет Эвилелинге, улусчу Кыдатка болгаш улус демократиязының бүгү чурттарынга 1953 чылда үлетпүрге-даа, көдээ ажыл-агыйгадаа улуг тиилелгелер чедип алдынган. 1953 чылда онза кайгамчыктыг үүл болза, аъш-чемниң болгаш үлетпүр бараннарының элбекшилин ажылчы чоннарга тургузуп бээриниң талазы-биле хемчеглерни социалистиг лагерьниң чурттарының бүрүзүнге боттандырганы болур.

Эрттип турар чылдың чамдык түңнелдери мындыг-дыр.

И. АРТЕМОВ.

Улуг Берлинниң улус төлээлекчилериниң онза хуралы

БЕРЛИН. Декабрьның 24-те Улуг Берлинниң улус төлээлекчилериниң онза хуралы болган, аңаа улуг Берлинниң обер-бургомистри Фридрих Эберт чүве чугаалаан.

Барыын Берлинниң депутаттарының хоорай хуралынга дараазындагы саналдарны киририн улуг Берлинниң улус төлээлекчилеринге магистраттың мурнундан Фридрих Эберт сүмелээн.

1. Немец улуска чугула амыдыралчы айтырыгларны даштыкы херектериниң дөрт министрлери чугаалажып турда, Герман Демократтыг Республиканың болгаш Германияның Федеральдыг Республиказының төлээлекчилерин киириштирер дугайында дилеглиг медеглелди Германияның найсылалының бүгү чонунуң мурнундан дөрт улуг күрүнелерге кирер дээш хоорайның ийи кезиниң төлээлекчилериниң катыккан хуралынга ону дугуржуп алыр ужурлуг;

2. Берлинниң чарлыышкынын ханыладып, Барыын Берлинге хоралыг салдарын чедирип турар агрессчи керээлериниң—«европаның камгалал ниитилежилгезинин» дугайында керээниң, боннуң шериг керээзинин системазынга Германияны киириштирбес дээш бүгү хемчеглерни алыр;

3. Потсдам дугуржулгазының принциптеринге дүүштүр бүгү-ле шпион-агентурачы организацияларның чижээлээрге, «кижизиг эвес чорукка удур демиселдиң бөлүүнүң», «хостуг юристерниң истелге комитединиң», «чөөн бюронуң» болгаш Герман Демократтыг Республикага база Берлинниң демократтыг секторунга удур хоралакчы ажылды чорудуп турар өске-даа организацияларның, а ол ышкаш бүгү-ле шериг болгаш фашистиг организацияларның, чижээлээрге, «кан шлемниң», солдат катыжыышкыннарының болгаш шериг эвилелдериниң ажыл-чорудулгазын хорудаар;

4. Дайынның, шовинизмниң болгаш улустар аразынга көөр хөөн чок чоруктуң пропагандазын хорудавышаан, немецтерниң дугуржулгазы болгаш тайбың дээш демисежип турар бүгү-ле номнарның, солуннарның, журналдарның болгаш фильмнерниң хостуг нептередилгезин чөпшээрээр;

5. Дугуржулга болгаш тайбың, коалицияларның болгаш хуралдарның бүрүн хостуу дээш демисежип турар бүгү-ле партияларны болгаш организацияларны магадылаар;

6. Берлинниң бот эргезин кызыгаарлап турар 1949 чылдың май 14-теги эзлеп чатырганың биче дүүнү дээриниң бүгү-ле доктаалдарын күш чок болдурган турарын барыын талакы секторларның комендантыларындан негээр;

7. Берлин биле Герман Демократтыг Республиканың аразынга бараннар солчуушкунун көвүдедир, Барыын Берлинде ажыл чоктарның байдалын эжижидер сорулга-биле Германияның иштики садыының дугайында керээ талазы-биле Берлинниң немелде дугуржулгазының дугайында Улуг Берлинниң улус төлээлекчилериниң төлээлери-биле кады дугуржуп алыр төлээлекчилерин томуйлаар.

Улуг Берлинниң улус төлээлекчилериниң депутаттары ол саналдарны бир үн-биле чүүлдүг деп көрген.

(СЭТА).

Француз республиканың президентизинге Рени Коти соңгутурган

ПАРИЖ. Эрткен хүннерде Францияда президент соңгулдалары болуп эрткен. Францияда янзы-бүрү угланыышкыннарның партиялары хөй болганының ужурунда, олар тус бүрүзүнде боттарының кандидатуларын депшидип үндүрген турган. Оон уламындан бадылаашкыннар үзүнде кайы-бир партияның кандидатуразынга бадылаашкыннарның погуур хөй нуруузун алыры кончуг берге болуп турган. Ынчангаш бадылаашкыннар 13 удаа болган.

Франс Пресс агентилелиниң дамчытканын ёзугаар алырга, француз республиканың президентизинге соңгулдалар талазы-биле бадылаашкыннарның сөөлгү 13-кү удаазында 871 бюллетеньнерни күштүг деп саналаан. Рене Котини дээш хөй нуруу, 477 бадылаашкыннар бердинген. Ынчангаш Рени Коти француз республиканың президентизинге соңгутурганы ол тур.

(СЭТА).

«Мацукаваның херээниң талазы-биле» Японияның хомудал киирер судунуң шииткели

ШАНХАЙ. Токиодан радионуң медээлеп турарын ёзугаар алырга, Сендаеда хомудал киирер суд япон хөй-ниитиниң шиитпирлиг удурланыышкыны турза-даа, «Мацукаваның херээниң талазы-биле» 4 судтатканнарга хамаарыштыр мурнунда өлүрүп шиидер деп үндүрген шиитпирин бадыткаан. Өлүрер деп шиитпирленнерниң бирээзин кара-бажыңга олуртур деп солаан.

Мурнунда кара-бажыңга хорудап шиидер дээн 3 кижини агарткан.

Токио радиозунуң медээлеп турарын ёзугаар алырга, хомудал киирер судтуң ол шиитпириниң соонда бүгү чуртка удурланыышкынның массалыг митингилери болуп эрткен. Судтадып турарларның камгалалы Сендаеде хомудал киирер судтуң үндүрген шиитпирин эде көөрүн дилеп, дээди судче дилег киирген.

(СЭТА).

ГДР-де бөлүк шпионнарны шииткени

БЕРЛИН. АДН агентилелиниң дамчыдып турарын ёзугаар алырга, Котбус хоорайның округ судунга барыын-берлинниң «дээди политиктиг школа» деп чарлал-биле чажыртынып, боннуң «Бланктың ведомствозу» дээр разведка албанының чери-биле холбаалыг шпион организациязының 6 агентилериниң суду доозулган.

Судтатырыкчылар болза, Герман Демократтыг Республикага удур угланган хоралакчы шпион ажылчорудулгазы дээш буруудатырган. «Дээди политиктиг школа» дээр чүвениң ажыл-чорудулгазының кембуруулуг шынар байдалын судка сойгаландыр илереткен. Ол школаның ажыл-чорудулгазы Совет Эвилелинге болгаш улус демократиязының чурттарынга удур угланган турган деп чүвени судка буруудатырыкчы Хорст Эккерни, Вернгард Хаништиі, Вальтер Эйнспорнну, Курт Фейсти, Пауль Хаукты болгаш Маргарита Дункельди 9 чылдан 15 чыл чедир хуусаа-биле кара-бажыңнаар деп судтан шиитткен.

(СЭТА).

Шуманның планының киржикчизи чурттарының аразында чөрүлдээлер

КОПЕНГАГЕН. «Хөмүр даштың болгаш каңның европа катыжыышкынының» өзүн турар бергедээшкинин «Информашон» солун демдеглеп турар. («Шуманның планы» кылдыр сурагжаан ол катыжыышкында Барыын Германия, Франция, Италия, Бельгия, Голландия, Люксембург кирип турар—**Ред**). Янзы-бүрү чурттарда бүдүрүлгечилериниң аразында катыжыышкынга хамаарыштыр харылзаа-байдалдарның «ындыг-ла эки эвезин» солун бижип турар. Чаңгыс-аай өртектерни доктаадып тургузарынга «Шуманның планының» киржикчилери чурттарның таварышканы бергелериниң дугайын ол солун демдеглеп турар.

«Катыжыышкынның доктаадып тургускан өртектери үретинип турар, ынчаарга дерзии хемчеглер катыжыышкынга хөөн чок чорукту өстүрген» деп ол солун айтып турар.

Катыжыышкынга хөөн чок чорук катыжыышкынның киржикчилери чурттарның ону үзер дээш изиг күзелин болдуруп турар кылдыр шак ынчаар улгаткан. Оон буурап дүшпээниниң чылдагааны болза, ону америк монополияларның болдурбайн турарында деп ол солун онзалап демдеглеп турар.

(СЭТА).

Харыысалгалыг редактор
Д. О. БЕГЗИ.

Барыын Германия — Европада агрессияның айыылдыг одаа

(Төнчүзү. Эгези № 251 «Шын» солунда).

Катап тургустунуп турар армияга херек кижи санын четчелээриниң талазы-биле Боннуң бөлүүнүң белеткел хемчеглериниң улгадып турары бо дугайын бадыткап турар. Барыын Германияны катап чепсеглеп турары болгаш фашистиг идегеттерни катыштырып турар чоруу бонн биле парижтиң империалистиг керээлери-биле чажыртынып турар, а ынчалзадаа ол «ниитилежилгениң» киржикчилери чурттарның улустары ук керээлерни буруу шаап турар. Ол керээлер дээрге, герман өжээн негээшкинниң сорук киирикчилериниң агрессчи белеткелдерин чажырып дуглаары-биле бодап кылдынган шырынма дээрзин ол бүгү херечилеп турар.

Фашистиг чепсектиг күшче экитурачылар элзедип ап турган «Бланктың ведомствозунуң» мурнундагы оралдажыышкыны буступ батканы билдингир. Немец аныяктар болза, герман улуска эптежип таарышпас үүл болур империалистерниң эрге-ажыы дээш өлүрүн күзевейн турарлар. Ам соңгулдаларның соонда, олар Бонига ыяавыла шериг албанын эртиреринiң болгаш «экитурачыларның» чыылдазының дугайында хоойлу төлевилелдерин чоруда бергеннер. Барыын Германияның аныяктарын өжээн негекчилери казармаларже күш-биле албадап сывырарын күзеп турарлар. Шериг хүлээлгезиниң дугайында хоойлуга үндезилээш чепсектиг күштерже 400—500 муң кижилерни кыйыртырын төлевилээннер. Ийиги хоойлу база ол ышкаш 100 муң аныяктарны келдирерин көрүп турар.

Ол хоойлуларны Бундестагтан көргениниң соонда катап тургустунуп турар чепсектиг күштерге хереглетинер дээди дужаалдыг офицерлер шилип алырын боттандырар, кадрлар бүрүткелиниң талазы-биле комитет тургузары планнатынып турар деп немец парлалга дыңнаткан. Ол комитеттиң удуртукчузунга мурнунда чепсегленишкиннер болгаш өөкчемзектер талазы-биле гитлержи министерствонуң килдизиниң начальниги, а оон соонда — советгерман фронтузунга турган дивизияларның бирээзиниң командири фашист генерал Кунценни кылыр деп турар. Дюссельдорфта үнүп турар «Дер Миттаг» деп буржуаз солуннуң ыңнадып турарын ёзугаар алырга, барыын герман армияны тургузарыбиле шериг албанынче 80 муң унтер-офицерлерни болгаш 20 муң офицерлерни кыйыртырын төлевилеп турар. Боннда ол келдирер деп турарларның бүрүткелдерин шагдала кылып белеткеп каан деп парлалга дыңнаткан. Фашистиг армияның уставынга дыка дөмей болуп турар «чаа» чепсектиг күштериниң шериг уставының төлевилелин мурнундагы гитлержи генералдар белеткээн.

Өжээн негекчилерин чыып тургузарының ажылы Барыын Германияда ындыг байдалдыг шапкын чоруп турар. Боннга өжээн негээшкининиң, күүчүлелдиң пропагандазын болгаш шпион ажылын организастаарын чорудар сорулга-биле информация министерствозун тургузарынче белеткелди чорудуп турар. Ол чаа орган болза, мурнунда аймак-сөөк ылгаар болгаш милитарисчи үзелбиле кижилериниң медерелин хоранап турган Геббельстиң пропаганда машиназынга дөмей кылдыр тургустунуп турар. Ук министерствода ажылга шпиончу болгаш хоралакчы ажылдарның «байлак дуржулгазын» билир гитлержилерни киирерин төлевилеп турарын чугаалаарга-ла четчир. Оларның бирээзи—фашист генерал Гелен. Ол болза гитлержи контрразведканың штаб-квартиразының чанында шпион ажылының талазы-биле килдизиниң начальниги турган деп «Аахен нахрихтен» солун бижээн. Солуннуң ыңнадып турары-биле алырга, оон агентилериниң бүрүткелдери ында бар болгаш бодунуң кем-буруулуг ажыл-чорудулгазын уламчылаарынга беленин Гелен илереткен.

Ынчангаш барыын талакы күрүнелер улустар аразында дүшкүүрлүг чорукту чавырылдырарының дугайын бодавайн турарын хөй санныг фактылар чугаалап турар. Олар барыын герман милитаристер-биле бир болуп алгаш, делегейниң чаа дайынын өөскүдүп үндүреринче белеткелди чорудуп турарлар.

Улус массаларның серемчилелин кошкадыр болгаш оларны мегелээр сорулга-биле дайын кыпсыкчылары болза, «европа армиязы» дээриниң дугайында керээ герман чепсектиг күштериниң баарында турар европа чурттарының айыыл чок чоруун «магадылап турар», ынчаарга катап тургустунуп турар чепсектиг күштер — ол дээрге, үүгле «европа армиязынга» хереглетинер чүве деп чулчуруп турарлар. Делегей байдалын чымчадырынга, шиитпирлетинмээн эң чугула айтырыгларны тайбың арга-биле чугаалажып көөрүнге херек чугула хемчеглерни хүлээп ап чорударын барыын талакы күрүнелериниң күзевейн турарын тодазы-биле көрүп турар улус массаларны шак ындыг оптуг арга черле мегелеп шыдавас. Өжээн негекчилериниң болгаш оларның океан ындында эзлериниң дайын планнарынга удурланган шимчээшкин амгы үеде Барыын Европаның хөй-хөй чурттарында, ылангыя Францияда улуу-биле калбарган.

Чагырыкчы бөлүктерниң безин хөй-хөй төлээлекчилериниң аңаа катышкан чоруу ол шимчээшкиниң күжүнүң кайы хире улуг болуп турарын көргүзүп турар. Агрессорлар боттарының ёзулуг бодалдарын чажырарын кезээде оралдажырлар болгаш ук бодалдарын керээлер биле, магадылалдар дугайында бүгү болдунар-ла хоозун чугаалар-биле чажырып дуглаарлар дээрзин төөгүнүң дуржулгазы өөредип турар. Ынчалза-даа оларга херектиг болу берген үеде олар ол керээлерни ууштай тудуп кааптарлар. «Герман дивизиялар удавас ол саазын магадылалдарны чаза таварый бээрлер болгаш герман негелделерни боттандырарының чепсээ апаарлар»—деп, «Рейнольдс Ньюс» дээр англи солун чөптүү-биле демдеглеп турар.

Барыын Герман өжээн негекчилериниң болгаш милитаристерниң база оларның ээлериниң кара сагыштыг бодалдарынга удур хөделиишкин үүгле Барыын Германия-биле кожа турар чурттарда эвес, харын бүгү Германияда база өзүп турар. Эрткен үеде милитарисчи авантюралларның чедирген санап четпес ядаралдарын немец улус сактып турар. Ынчангаш ол, тайбың болгаш герман айтырыгны чөптүг шиитпирлээри дээш демисежип турар. ГДР-ның улузу бодунуң чаңгыс-аай, тайбынга ынакшылдыг демократтыг Германиязы дээш чайгылыш чок шынчы демиселди чорудуп турар. Герман Демократтыг Республика болза, бүгү Германияда тайбынга ынакшылдыг күштерниң херек кырында боттуг чөлеңгижи апарган.

Немец улус делегейниң бүгү демократтыг хөй-ниитизи ышкаш, совет чазактың сөөлгү ноталарында болгаш даштыкы херектер Министри В. М. Молотовтуң парлалга конференциязынга кылган медеглелинде саналдарын байырлап турар. Совет саналдар болза, тайбыңны болгаш улустарның айыыл чок чоруун хевээр артырарының херээнге чаа чугула базым болуп турар.

И. ПРОХОРОВ.

1954 чылда
„ШЫН“
солуннуң чагыдылгазы үргүлчүлеп турар
ЧАГЫЛГАНЫҢ ӨРТЭЭ:
чылда — 52 губль 20 копеек, чартык чылда — 26 рубль 10 копеек, 3 айда — 13 рубль 05 копеек.
Неделяда 5 үнер
Чагыдылганы „Союзпечать-тың“ хоорайларда килдистери, харылзаа салбырлары болгаш агентилери, а ол ышкаш бүдүрүлгелерде, албан черлеринде, совхозтарда болгаш колхозтарда хөй-ниити төлээлекчилери хүлээп ап турар.

Оон-биле кады областың „Тувинская правда“, „Тыванын аныяктары — Молодёжь Тувы“, „Сылдысчыгаш“ солуннарының чагыдылгазын база хүлээп ап турар.

Шупту чагылгалыг турарынче!
СОЮЗПЕЧАТЬ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың 7. ТЕЛЕФОННАРЫ: Харыысалгалыг редакторнуң 3—62, харыысалгалыг редакторнуң оралакчызының, партийжи амыдырал, культура болгаш амыдырал килдистериниң—3—88, харыысалгалыг секретарының 3—68, пропаганда болгаш агитация, көдээ ажыл-агый, үлетпүр болгаш транспорт, чаа килдистериниң 4—98, иштики информация, бухгалтерияның—3—65.

ТС02685. Культура эргелелиниң типографиязы